

Hämeenlinnan kaupungin ja Hattulan kunnan
ympäristöterveydenhuollon
valvontasuunnitelma

2020 – 2024

päivitys vuodelle 2022

Sisällysluettelo

1	Valvontasuunnitelman yhteinen osa	1
1.1	Ajankohtaista ympäristöterveydenhuollon toimintaympäristössä (päivitys 2022)	1
1.2	Ympäristöterveydenhuollon tehtävät ja tavoitteet.....	3
1.3	Valvontasuunnitelman laatiminen, hyväksyminen ja toteutumisen arviointi	5
1.4	Lainsäädäntöperusta.....	7
1.5	Ohjelmakauden teema.....	9
1.6	Valvontayksikkö	10
1.6.1	Toimialue ja toimintaympäristö	10
1.6.2	Henkilöstö ja voimavarat	11
1.6.3	Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	14
1.6.4	Delegoinnit	15
1.6.5	Toimintajärjestelmä	16
1.6.6	Alueellinen yhteistyö, ohjauksenkäynnit ja toiminnan kehittäminen	16
1.7	Valvonta	18
1.7.1	Tietojärjestelmät.....	18
1.7.2	Valvonnan maksullisuus	21
1.7.3	Hallinnolliset pakkokeinot.....	23
1.8	Laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat.....	24
1.9	Viestintä.....	25
1.10	Häiriötilanteisiin varautuminen ja epidemioiden selvitystyö.....	27
2	Elintarvikevalvontasuunnitelma	29
2.1	Rekisteröity elintarviketoiminta ja hyväksytyt elintarvikehuoneisto	30
2.1.1	Kotirauhan piiriin kuuluva elintarvikehuoneisto	32
2.2	Kontaktimateriaalitoimijat	32

2.3	Alkutuotanto.....	33
2.4	Sisämarkkinatuonti (ent. ensisaapumisvalvonta).....	34
2.5	Tilapäistapahtumat ja liikkuvat elintarvikehuoneistot	35
2.6	Tarkastusten määrittely ja sisältö.....	35
2.7	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys	37
2.8	Näytteenotto	41
2.9	Painopisteet ja projektit.....	42
3	Terveydensuojelun valvontasuunnitelma	44
3.1	Ilmoitetut ja hyväksytyt valvontakohteet	46
3.1.1	Varuskuntien majoitus- ja oheistilat.....	47
3.2	Asumisterveys ja muu terveyshaittaepäily	47
3.3	Säteilylain valvonta	48
3.4	Ennakoiva terveydensuojelutyö	49
3.4.1	Lausunnot.....	49
3.4.2	Sidosryhmätyöskentely	49
3.5	Tarkastusten määrittely ja sisältö.....	50
3.6	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys	51
3.7	Näytteenotto	52
3.8	Painopisteet ja projektit.....	53
4	Tupakkalain ja nikotiinivalmisteiden valvontasuunnitelma	55
4.1	Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta	57
4.2	Tupakointitilojen valvonta.....	58
4.3	Asuntoyhteisöjen tupakointikiellot	59
4.4	Muu valvonta.....	60
4.5	Tarkastusten määrittely ja sisältö.....	60

4.6	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys	61
4.7	Painopisteet ja projektit.....	62
5	Eläinlääkintähuollon suunnitelma.....	63
5.1	Valvonnan toimeenpano.....	63
5.1.1	Valvonnan suunnitelma ja painopisteet (päivitys 2022)	63
5.1.2	Terveysvalvontaohjelmat.....	64
5.1.3	Eläintautivalmius	64
5.1.4	Eriyistilannevalmius	65
5.1.5	Zoonoosien valvonta.....	66
5.1.6	Tuonti ja vienti.....	66
5.1.6.1	Tuonti ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus	66
5.1.6.2	Sisämarkkinatuonti	67
5.1.6.3	Sisämarkkinavienti	67
5.1.6.4	Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin	67
5.2	Eläinten hyvinvoinnin valvonta.....	67
5.2.1	Kiireelliset toimet.....	67
5.2.2	Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus.....	68
5.2.3	Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä koskeva tarkastus.....	68
5.2.4	Eläinkuljetukset	69
5.2.5	Teurastamot	69
5.3	Eläinten lääkitsemisen seuranta.....	70
5.4	Eläimistä saatavat sivutuotteet	70
5.5	Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen	70
5.5.1	Peruseläinlääkäripalvelut	70
5.5.2	Tuotantoeläinten terveydenhuolto	71

5.5.3	Kiireellinen eläinlääkäriapu	71
5.5.4	Saatavuus ja laatutavoitteet.....	71
5.5.5	Toimitilat ja välineistö.....	72
5.5.6	Perustason ylittävät palvelut.....	74
5.6	Seuranta, arviointi ja raportointi	74
6	Liitteet.....	76

1 Valvontasuunnitelman yhteinen osa

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköillä tulee olla toimintaa ohjaava valvontasuunnitelma, joka on valvontaviranomaisen hyväksymä. Velvoite suunnitelman laatimiseen tulee ympäristöterveydenhuollon lainsäädännöstä. Suunnitelman laatimista ohjaavat myös valtakunnalliset, keskusvirastojen laatimat valvontaohjelmat, joiden tavoitteena on kehittää ja yhtenäistää ohjausta kunnille sekä yhtenäistää valvontakäytäntöjä valtakunnallisesti. Tämä valvontasuunnitelma on laadittu ohjelmakaudelle 2020–2024.

Tämä valvontasuunnitelma koostuu ympäristöterveydenhuollon yhteisestä osasta sekä neljästä toimialakohtaisesta kuvauksesta (elintarvikevalvonta, tupakkavalvonta, terveydensuojelu ja eläinlääkintähuolto). Suunnitelman yhteisessä osassa kuvataan valvonnan yleiset periaatteet, ja se on pyritty laatimaan siten, että sen päivitystarve ohjelmakauden kuluessa olisi mahdollisimman vähäinen. Toimialakohtaisissa suunnitelmissa on yksityiskohtaisemmat kuvaukset valvonnasta, ja niitä päivitetään tarvittavilta osin vuosittain.

Ympäristöterveydenhuolto jaetaan terveysvalvontaan ja eläinlääkintähuoltoon. Terveysuojelu, elintarvikevalvonta ja tupakkalain mukainen valvonta kuuluvat terveysvalvontaan, ja ohjaavina keskusvirastoina toimivat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) sekä Ruokavirasto. Ruokavirasto toimii myös eläinlääkintähuollon ohjaavana viranomaisena.

Tämän valvontasuunnitelman runko on yhtenäistetty Päijät- ja Kanta-Hämeen valvontayksiköiden kesken, mutta asiasisältö noudattelee edellisen ohjelmakauden kuvauksia.

1.1 Ajankohtaista ympäristöterveydenhuollon toimintaympäristössä (päivitys 2022)

Laki hyvinvointialueesta (611/2021) tuli voimaan 1.7.2021. Tämän lain nojalla sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävät siirtyvät vuoden 2023 alusta hyvinvointialueille. Valtiovarainministeriön tammikuussa 2021 julkaisemassa raportissa Aluehallinnon ja monialaisten maakuntien parlamentaarista selvitystyöstä on ehdotettu ympäristöterveydenhuollon siirtämisestä monialaisten maakuntien järjestettäväksi vuoden 2026 alusta. Asiasta ei ole

kuitenkaan tehty poliittista päätöstä, joten ratkaisu ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä siirtyy seuraavalle hallituskaudelle. Kanta-Hämeen hyvinvointialueella toimivasta kolmesta ympäristöterveydenhuollon yksiköstä kaksi toimii tällä hetkellä sosiaali- ja terveystalveluiden yhteydessä. Tällaisen yksiköiden tulee organisoitua uudelleen joko niin, että ne siirtyvät kuntarakenteisiin tai toimeenpanolain (616/2021) 65 §:n mukaisesti hyvinvointialueen muodostamat kunnat voivat näin sopiessaan siirtyä hyvinvointialueelle jo vuoden 2023 alussa. Tämä edellyttää sitä, että kaikki hyvinvointialueen kunnat ovat asiasta yksimielisiä, ja että kaikki valvontayksiköt siirtyvät hyvinvointialueelle samanaikaisesti. Siirtymistä suunniteltiin tätä suunnitelmaa päivitettäessä, mutta valmistelusta luovuttiin viime hetkillä. Mikäli olisi päädytty ratkaisuun siirtymisestä, se olisi aiheuttanut valvontayksikössä vuoden 2022 kuluessa paljon siirtymiseen liittyvää valmistelutyötä, ja resursseja olisi jouduttu siirtämään valvonnasta toiminnan uudelleenorganisointiin. Mikäli kunnat haluavat valvontayksiköiden siirtyvän hyvinvointialueille, tulee asiasta tehdä päätös 31.12.2021 mennessä, ja kuntien ja hyvinvointialueiden välinen toimeksiantosopimus tulee tehdä 30.6.2022 mennessä.

Toinen ympäristöterveydenhuollon tehtäväkenttään vaikuttava merkittävä muutos on elintarvike- ja terveydensuojelulakien muutokset, joilla säädetään ilmoituksenvaraisten ja hyväksytyjen huoneistojen vuosittaisesta perusmaksusta. Perusmaksun on määrä tulla voimaan molemmilla toimialoilla vuoden 2022 alussa, mutta terveydensuojelulain muutosta ei ole vielä vahvistettu tätä suunnitelmaa laadittaessa. Muutosten taustalla on ympäristöterveydenhuollon maksutuottojen turvaaminen, ja valvontakulttuurin muuttaminen tarkastusperusteisesta valvonnasta ohjauksen ja aktiivisen vuorovaikutuksen suuntaan. Tarkastustoiminnalta vapautuvia resursseja voitaisiin suunnata esimerkiksi toimijoille annettavaan koulutukseen ja aktiivisempaan tiedottamiseen. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan maksutuloja kertyy vain tehdyistä tarkastuksista lukuun ottamatta tupakkalain ja lääkelain mukaista valvontaa, joissa vuosimaksu on ollut käytössä tupakkatuotteiden vähittäismyynnin luvanvaraisuudesta alkaen vuodesta 2009 ja nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin osalta vuodesta 2006. Perusmaksun rinnalla elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaisissa tarkastuksissa säilyy suoriteperusteinen valvontamaksu.

Vuoden 2022 valvonnan suunnitteluun vaikuttaa edelleen kevättalvella vuonna 2020 Suomeen levinnyt koronaepidemia. Erilaisten sulkujen, rajoitusten ja suositusten sekä lisääntyneen

ohjaustarpeen vuoksi tarkastuksia ei ole saatu tehtyä normaalisti, mikä on aiheuttanut huomattavasti tarkastusvelkaa, ja tarkastuksia joudutaan priorisoimaan. Valvonnan perusmaksun käyttöönotto antaa valvontayksiköille mahdollisuuden kehittää toimintaa vapaammin, ja painotusta voidaan siirtää tarkastusperusteisesta valvonnasta muihin toimenpiteisiin. Toiminnan vakiintuessa koronaepidemian jälkeen näitä toimenpiteitä tullaan kehittämään vuonna 2022, ja mahdollisuuksien mukaan uusia toimintatapoja voidaan pilotoida, ja hyväksi koetut tavat voidaan tuoda seuraavana vuonna osaksi suunnitelmallista valvontaa.

Koronaepidemia lisäsi merkittävästi etätöitä, ja moni tarkastajista siirtyi Wetterille muuton yhteydessä kokonaan etätöihin. Valtakunnallinen etätösuositus päättyi 15.10.2021, ja kaupunki julkaisi ohjeet monipaikkaisen eli lähi- ja etätöyön yhdistävään työn tekemiseen. Uudessa työskentelymallissa huomioidaan yhteisöllisyys ja varmistetaan yhdessä tekemisen työskentelykulttuuri, jotka ovat merkittäviä voimavaroja. Myös valvonnan yhtenäisyyden kannalta on tärkeää, että näkemyksiä jaetaan aktiivisesti ja vuorovaikutus on helppoa. Osana monipaikkaisen työn tekemistä henkilökohtaisista työpisteistä tullaan pääsääntöisesti luopumaan. Uusia työn tekemisen tapoja tullaan luomaan ja vakiinnuttamaan vuonna 2022.

Päivitys 2022: Tämän suunnitelman päivitykset on merkitty kappaleen alkuun tai otsikon yhteyteen, mikäli otsikon alla koko teksti on päivitetty. Vain valvoja koskevia päivityksiä, kuten ohjeversioita, ei ole erikseen merkitty päivitettyiksi. Liitteinä olevat riskinarvioinnin mukaiset tarkastustaulukot on päivitetty kokonaisuudessaan.

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019) tuli voimaan 1.4.2019. Lailla toimeenpannaan EU:n saavutettavuusdirektiivin (EU) 2016/2102 vaatimukset.

Saavutettavuusveloitteet koskevat julkista sektoria, ja tämä suunnitelma on laadittu saavutettavaksi kaupungin ohjeiden mukaisesti.

1.2 Ympäristöterveydenhuollon tehtävät ja tavoitteet

Terveystoimintalain (1326/2010) 21 §:ssä ympäristöterveydenhuollon järjestäminen on säädetty kunnan tehtäväksi. Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Hyvin toimivalla ympäristöterveydenhuollolla voidaan välttää epidemioita ja vähentää huomattavasti

terveydenhuollon kuormitusta ja sairauksien aiheuttamia poissaoloja työstä.

Ympäristöterveydenhuollolla voidaan ehkäistä epidemioiden lisäksi monia kroonisia sairauksia, jos ongelmiin puututaan ajoissa.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi, kuluttajansuojan turvaamiseksi sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon valvontatehtävät jakautuvat suunnitelmalliseen ja ei-suunnitelmalliseen valvontaan. Tässä valvontasuunnitelmassa kuvataan pääasiassa suunnitelmallista valvontaa. Tarkastukset ovat merkittävä osa valvonnan toimeenpanoa. Suunnitelmalliseen valvontaan kuuluu paljon myös muita toimenpiteitä, jotka on kuvattu tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Eläinlääkintähuollon tehtävät on kuvattu toimialakohtaisessa suunnitelmassa [luvussa 5](#).

Valvontatehtävien lisäksi ympäristöterveydenhuollolla on myös paljon muita tehtäviä, joista osa on suunnitelmallisia ja osa ei-suunnitelmallisia. Tällaisia tehtäviä ovat mm:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely ja niistä tehtävät todistukset ja päätökset
 - toiminnanharjoittajien neuvonta ja ohjaus
 - asumisterveysasiat (tarkastus ja mittaus)
 - epidemioiden selvittäminen
 - epäilyyn perustuva valvonta
 - määräysten ja pakkokeinojen asettaminen lainsäädännön noudattamisen varmistamiseksi
 - valvontasuunnitelmien laatiminen
 - raportointi
 - häiriötilanteisiin varautuminen
 - seurantaohjelmiin osallistuminen
-

-
- lausuntojen antaminen muille viranomaisille
 - toiminnan kehittäminen
 - toimiminen asiantuntijana ja neuvojana
 - asiakasyhteydenottoihin liittyvät tehtävät

1.3 Valvontasuunnitelman laatiminen, hyväksyminen ja toteutumisen arviointi

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö edellyttää kuntia laatimaan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman, jolla varmistetaan, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kuntien velvollisuudesta laatia suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä säädetään eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009).

Tässä suunnitelmassa on otettu huomioon ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma sekä valvontaa ohjaavien keskusvirastojen toimialakohtaiset valvontaohjelmat. Ruokavirasto ja Valvira ovat yhdessä laatineet yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman ohjelmakaudelle 2020–2024. Valvira on laatinut terveydensuojelun valvontaohjelman vuosille 2020–2024, jota päivitettiin vuodelle 2021 radonvalvontaa koskevien asioiden täsmentämiseksi sekä valvontasuunnitelman kohdejaottelun yhtenäistämiseksi Vati-järjestelmän kanssa. Myös riskinarviointeja ja näytteenottoja päivitettiin joiltakin osin.

Päivitys 2022: Ruokavirasto julkaisi elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman (VASU) vuosille 2021–2024 joulukuussa 2020. Vuodelle 2022 on päivitetty valvonnan painopisteet, joita kuvataan tarkemmin elintarvikevalvonnan osiossa. Ruokaviraston ohje (6000/04.02.00.01/2020/1) kuntien elintarvikevalvontasuunnitelmista julkaistiin syyskuussa 2021. Ruokaviraston ohjeet on huomioitu tätä suunnitelmaa laadittaessa. Tupakkalain valtakunnallista valvontaohjelmaa ei ole päivitetty.

Suunnitelma sisältää myös lääkelain (395/1987) soveltamisalaan kuuluva nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea) ei ole laatinut erillistä

valvontaohjelmaa, vaan nikotiinivalmisteiden myyntiä valvotaan kunnissa tupakkatuotteiden myynnin valvonnan yhteydessä.

Eläinlääkintähuollon suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut.

Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi tässä suunnitelmassa on kuvattu mm:

- valvonnan painopisteet
- valvontaprojektit
- voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain
- laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu
- valvonnasta perittävät maksut
- viestintäsuunnitelma
- koulutussuunnitelma sekä
- häiriötilannesuunnitelma

Suunnitelma viedään vuosittain lautakuntaan hyväksyttäväksi. Hyväksytty suunnitelma toimitetaan Etelä-Suomen aluehallintovirastoon Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmän (VYHA) kautta edellisvuoden raportoinnin yhteydessä maaliskuun loppuun mennessä.

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain. Arvioinnissa on esitetty mm. tarkastusten määrä valvontakohdetyypeittäin, tarkastusten kattavuus, näytteiden määrä valvontakohdetyypeittäin sekä valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen. Arviointi sisältää myös tilaston eläinlääkäripalveluiden käytöstä. Vuoden 2019 alussa käyttöön otetun valtakunnallisen valvontatietojärjestelmän (Vati) raportointimahdollisuudet saattavat joiltakin osin muuttaa aiemmin raportoinnissa käytettyjä tunnuslukuja. Arvioinnista laadittu raportti viedään tiedoksi kaupunkirakennelautakuntaan sekä Etelä-Suomen aluehallintovirastoon seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä. Suunnitelman toteutumisen arviointia on ohjeistettu

ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa sekä toimialakohtaisissa ohjelmissa.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia hyödynnetään paikallisen ympäristöterveydenhuollon valvonnan ja eläinlääkäripalvelujen kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laatimisessa.

Valvontasuunnitelmaa hyväksyessä ja sen toteutumista arvioitaessa valvonnasta vastaavassa toimielimessä on syytä käydä keskustelua resursseista ja teoreettisesta valvontatarpeesta sekä valvonnan kohdistamisesta. Hämeenlinnassa ja Hattulassa kunnan ympäristöterveydenhuollosta vastaava toimielin on Hämeenlinnan kaupunkirakennelautakunta.

1.4 Lainsäädäntöperusta

Valvontaa ohjaava lainsäädäntö koostuu toimialoittain pääsääntöisesti yhdestä tai kahdesta laista ja näiden nojalla annetuista asetuksista. Elintarvikevalvontaa ja terveydensuojelulain mukaista valvontaa ohjaavat lisäksi useat EU-säädökset. Myös tupakkalain ja -asetusten taustalla on EU-direktiivi, mutta sen vaatimukset on pantu täytäntöön kansallisilla säädöksillä.

Eläinlääkintähuoltoa ohjaava lainsäädäntö koostuu mm. eläinlääkintähuoltolaista ja useasta asetuksesta.

Elintarvikelain kokonaisuudistus toteutettiin vuonna 2021, ja uusi laki tuli voimaan 21.4. lukuun ottamatta valvonnan perusmaksua, jota aletaan soveltaa 1.1.2022. Lakiuudistuksen yhteydessä uusittiin lain nojalla annetut asetukset. Aiemmin asetuksia oli useita ja kansallinen lainsäädäntö sisälsi päällekkäisyyksiä EU-säädösten kanssa. Uudistuksessa asetusten määrää vähennettiin ja päällekkäisyyksiä purettiin.

Keskeisimmät toimialoja koskevat säädökset:

Elintarvikevalvonta

- Elintarvikelaki (297/2021)
 - Elintarvikehygieniasetus (MMM 318/2021)
 - Elintarvikevalvontasetus (MMM 315/2021)
-

- Zoonosiasetus (MMM 316/2021)
- Elintarvikehygienia-asetus (EY) N:o 852/2004
- Eläimistä saatavien elintarvikkeiden hygienia-asetus (EY) N:o 853/2004
- Kehysasetus (EY) N:o 1935/2004

Terveydensuojelu

- Terveydensuojelulaki (763/1994)
- Terveydensuojeluasetus (1280/1994)
- STM:n asetus (545/2015) asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista
- Vesihuoltolaki (119/2001)
- STM:n asetus (1352/2015) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetukset (177/2008) ja (354/2008) yleisten uimarantojen ja pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta
- STM:n asetus (315/2002) asetus uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista

Tupakkavalvonta

- Tupakkalaki (549/2016)
- STM:n asetus tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden vähittäismyynnistä (593/2016)
- Valtioneuvoston asetus tupakointitiloista (601/2016)

Nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta

- Lääkelaki (395/1987)

Eläinlääkintähuolto

- Eläinlääkintähuoltolaki (765/2009)
-

-
- Eläintautilaki (76/2021)
 - Eläinsuojelulaki (247/1996)
 - Laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014)
 - Sivutuotelaki (517/2015)

Toimialoja koskevat säädökset löytyvät Finlex-palvelun lisäksi keskusvirastojen verkkosivuilta sekä valvontaohjeista.

Toiminnassa huomioidaan myös Hämeenlinnan kaupunkia ja Hattulan kuntaa koskeva terveydensuojelujärjestys (Ymrala 10.6.2010 § 112). Uusi elintarvikelaki ei anna enää mahdollisuutta paikallisille elintarvikemääräyksille. Hämeenlinnan kaupungilla ei ole ollut enää viime vuosina voimassa olevia elintarvikemääräyksiä.

Lainsäädännön sekä valvontasuunnitelman ja -ohjelmien lisäksi viranhaltijoilla on käytettävissään lukuisia valvontaa ohjaavia ohjeita keskusvirastojen internet- ja ekstranet-sivustoilla, yksikön omassa toimintajärjestelmässä sekä kaupungin yhteisiä toimintaohjeita.

1.5 Ohjelmakauden teema

Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ohjelmakauden 2020–2024 teemaksi on määritetty yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Valtakunnallisessa ohjelmassa teeman edistämiseksi on esitetty seuraavien tavoitteiden toteuttamista:

- arviointi- ja ohjauskäynnit
- viranomaisyhteistyö
- yhteistyö toimijoiden kanssa
- varautuminen

Valvontayksikkö pyrkii kehittämään valvontakauden kuluessa toimintaa näiden tavoitteiden toteuttamiseksi.

Keskusvirastojen asettamat, ohjelmakauden teemaa tukevat ja valvontaa yhdenmukaistavat painopisteet ovat kuvattuna toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

1.6 Valvontayksikkö

1.6.1 Toimialue ja toimintaympäristö

Hämeenlinnan kaupunki ja Hattulan kunta muodostavat ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen. Yhteistoiminta-alueen asukasmäärä oli tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 Hattulassa 9 389 ja Hämeenlinnassa 67 848 asukasta. Hattulan kunta ostaa ympäristöterveydenhuollon palvelut Hämeenlinnan kaupungilta. Kunnallisena valvontaviranomaisena toimii Hämeenlinnan kaupungin kaupunkirakennelautakunta, jonka päätöksentekoon Hattulan kunnan edustajat osallistuvat Hattulaa koskevista asioista. Valvontaa käytännössä suorittavat viranhaltijat ovat Hämeenlinnan kaupungin kaupunkirakennetoimialan viranomaispalvelujen palveluksessa.

Virka-ajan ulkopuolisessa eläinlääkäripäivystyksessä on yhteistoiminta-aluetta laajempi päivystysalue, johon kuuluvat Hämeenlinnan ja Hattulan lisäksi Hyvinkää, Riihimäki, Loppi, Hausjärvi ja Janakkala.

Valvontayksikkö on maantieteellisesti melko laaja, ja valvontakohteita on erikoistumisen sallimissa rajoissa jaettu tarkastajien kesken myös sijainnin perusteella. Tämä edesauttaa paikallistuntemusta ja tehostaa valvontaa. Suuri osa elintarvikevalvonnan kohteista sijaitsee kantakaupungin alueella, mutta myös pitäjissä on paljon valvontakohteita. Merkittäviä valvontakohteita valvonta-alueella ovat mm. suuri maidonjalostamo, keskisuuri kala-alan laitos sekä suuri ravintolien valmistaja. Valvonta-alueella on myös useita suuria kontaktimateriaalivalmistajia. Talousvettä toimittava laitos toimittaa talousvettä Hämeenlinnan kantakaupungin alueelta Hattulan ja litalan kautta Akaaseen asti noin 72 000 henkilölle. Ahveniston uimarannalla käy päivittäin jopa 1000 uimaria ja Hämeenlinnan uimahallissa käy lähes 250 000 uimaria vuodessa.

Valvonta-alueella järjestetään lukuisia suuria yleisötilaisuuksia. Vuosittain järjestettäviä tapahtumia ovat mm. Elomessut, Hämeen keskiaikafestivaali, Hämeen kala- ja herkkumarkkinat, Pellavamarkkinat, Lepaan puutarhapäivät, WanajaFestarit ja toritapahtumat, joihin tulee liikkuvia elintarvikehuoneistoja. Lisäksi Kantolan tapahtumapuisto ja Evon leirialue tarjoavat hyvät

mahdollisuudet kertaluonteisille suurtahtumille (mm. konsertit ja partioleirit), joihin lähes poikkeuksetta liittyy valvontatarvetta.

Tuotantoeläintiloista eniten on nautatiloja, joista suurin osa on suuntautunut maidontuotantoon. Tuotantoeläintilojen määrä on verrattain suuri ottaen huomioon Hämeenlinnan maantieteellisen sijainnin Etelä-Suomessa. Kananmunantuottajia ja lammastiloja on muutamia.

Ilmoituksenvaraisista kohteista hevostenpitäjiä on määrällisesti eniten. Lisäksi ilmoituksenvaraisissa kohteissa on eläinhoitola, kasvatustoimintaa sekä eläinkauppatoimintaa.

1.6.2 Henkilöstö ja voimavarat

Valvontayksikössä valvontatehtäviä suorittaa yhdeksän ympäristö- ja/tai terveystarkastajaa. Yhden ympäristö- ja terveystarkastajan työpanoksesta 60 % on varattu ympäristönsuojelutehtäviin. Käytännössä käytettävissä olevat resurssit ovat usein olleet vähäisemmät osa-aikaisuuksien ja muiden poissaolojen vuoksi. Arvio käytettävissä olevista resursseista on esitetty taulukossa 1, joka päivitetään vuosittain valvontasuunnitelman tarkistuksen yhteydessä.

Päivitys 2022: Eläinlääkintähuollossa työskentelee johtava kunnaneläinlääkäri ja kolme kunnaneläinlääkäriä, jotka tekevät praktiikkaa. Lisäksi ympäristöterveydenhuollon yksikössä on yksi valvontaeläinlääkäri virka, jota hoitaa kaksi eläinlääkäriä 50 %:n osa-aikaisuudella. Yksi praktikkoeläinlääkäreistä osallistuu puolella työajastaan eläinsuojeluvalvontaan.

Valvontaeläinlääkärit hoitavat eläinsuojelutehtäviä sekä eläinperäisten elintarvikkeiden alkutuotannon valvontaa.

Ympäristöjohtajan ja hallintosihteerin työpanokset on kohdennettu hallinnollisiin tehtäviin.

Taulukon 1 resurssien jakautumisessa on huomioitu viranhaltijoiden muut tehtävät ja jo tiedossa olevat osa-aikaisuudet.

Taulukko 1. Arvio käytettävissä olevista resurssien jakautumisesta vuonna 2021 (taulukkoa ei ole päivitetty vuodelle 2022).

Suunnitellut resurssit toimialoittain	Henkilötyövuotta (htv)
Elintarvikevalvonta	3,7
Terveydensuojelu	4,1
Tupakkalain ja lääkelain mukainen valvonta	0,6
Eläinlääkintähuolto	4,3
Hallinnolliset tehtävät	1,2
Yhteensä	13,9

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta (410/2009) edellyttää, että kunnalla tai yhteistoiminta-alueella on käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöstöresurssit tarkoituksen mukaisen työnjaon järjestämiseksi ja erikoistumisen mahdollistamiseksi. Valvontayksikön kokonaisresurssit ovat yhteensä 13,9 henkilötyövuotta, joten yksikön koko täyttää lain vaatimukset ja erikoistumista on ollut mahdollista toteuttaa.

Käytettävissä olevia resursseja ei voida kokonaisuudessaan kohdistaa suunnitelmalliseen valvontaan, vaan osa resursseista menee muihin tehtäviin. Tehtävien jakautumista toimialoittain kuvataan toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

Eläinlääkäreiden vastuualueet ja työnjako on kuvattu tarkemmin taulukossa 2. Resurssit ovat jakautuneet praktiikkaan (3 htv), eläinsuojeluun (1,5 htv) ja eläintautitehtäviin sekä alkutuotannon valvontaan.

Taulukko 2. Eläinlääkäreiden vastualueet ja työnjako vuonna 2022.

Virka	Praktiikan vastualue	Työnjako
Johtava kunnaneläinlääkäri	Lammin ja Tuuloksen pitäjät	praktikko, maidontuotantotilojen hygieniatarkastukset, eläinsuojelutehtävät
Kunnaneläinlääkäri	Hauhon pitäjä	praktikko, maidontuotantotilojen hygieniatarkastukset, Traces- todistukset
Kunnaneläinlääkäri	Hattula, Kanta-Hämeenlinna, Kalvolan ja Rengon pitäjät	praktikko, maidontuotantotilojen hygieniatarkastukset, eläinsuojelutehtävät, eläintaudit, valmiuseläinlääkäri
Kunnaneläinlääkäri	Hattula, Kanta-Hämeenlinna, Kalvolan ja Rengon pitäjät	praktikko, maidontuotantotilojen hygieniatarkastukset, TRACES- todistukset, vierasainevalvonta
Valvontaeläinlääkäri	koko Hämeenlinna ja Hattula	eläinperäisten elintarvikkeiden alkutuotanto ja laitosvalvonta, eläinsuojelutehtävät, eläintaudit

Valvontayksikön omien resurssien lisäksi ympäristöterveydenhuolto käyttää tukipalveluita mm. puhtaanapitoon ja tietotekniikkapalveluihin.

1.6.3 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Ympäristöterveydenhuollon henkilöstö täyttää lainsäädännössä asetetut pätevyysvaatimukset. Terveystarkastajat täyttävät elintarvikelaissa ja terveydensuojelulaissa säädetyt pätevyysvaatimukset. Kunnaneläinlääkärin ja valvontaeläinlääkärin tehtäviin voidaan valita vain henkilö, joka on Suomessa laillistettu eläinlääkäri. Sijaisena voidaan käyttää opintojen loppuvaiheessa olevaa opiskelijaa, jolla on maa- ja metsätalousministeriön myöntämä määräaikainen praktiikkaoikeus. Pätevyys ja praktiikkaoikeus tarkistetaan aina rekrytoinnin yhteydessä alkuperäisistä todistuksista, myös sijaisten osalta.

Eläinlääkärille säädösten mukaan kuuluvia tehtäviä eivät tee muut kuin edellä mainitun pätevyyden omaavat henkilöt. Kunnaneläinlääkärit luovuttavat lääkkeitä ja tekevät kaikki hoitotoimenpiteet. Valvontatehtäviä ei suorita henkilö, joka on kyseiseen valvontakohteeseen kiinteässä asiakassuhteessa. Jos tällainen valvontatehtävä tulee, se siirretään tehtäväksi toiselle kunnaneläinlääkärille. Kiireelliset eläintauti- ja eläinsuojelutehtävät kuuluvat kaikille kunnaneläinlääkäreille.

Terveystarkastajien tehtävät on jaettu siten, että osa tekee ainoastaan terveydensuojelulain mukaista valvontaa ja osa elintarvikelain mukaista valvontaa. Tämä mahdollistaa aiempaa paremman perehtymisen omaa tehtäväkenttää koskeviin säädöksiin ja ohjeistuksiin.

Terveystarkastajalle, joka vastaa palveluneuvonnasta, on osoitettu sekä terveydensuojelulain että elintarvikelain mukaisia tehtäviä. Tupakkalain mukainen valvonta on jakaantunut sekä elintarvike- että terveydensuojeluvalljoille suoritettavaksi muun valvonnan ohessa.

Lakiperusteisen työnjaon lisäksi tarkastajille on osoitettu erityisosaamista vaativia tehtäviä, joiden hallitsemiseksi tarkastajat ovat saaneet syventävää koulutusta. Valvontayksikössä on erityisosaamista seuraaville valvonnan osa-alueille:

- kontaktimateriaalivalvonta
 - epidemiaselvitykset
-

-
- varautumissuunnittelu
 - asunnontarkastukset
 - pakkausmerkinnät ja elintarvikeparanteet
 - ravintolisät
 - sisäilmaan liittyvät ongelmat
 - talous- ja uimavesien valvonta

Ammattitaidon ylläpitämiseksi ja erityisosaamisen vahvistamiseksi viranhaltijoille laaditaan vuosittain koulutussuunnitelma. Viranhaltijat pyrkivät valitsemaan yleistä ammattitaitoa ylläpitävien koulutusten lisäksi omaa erikoistumisalaa käsitteleviä koulutuksia tarjonnan mukaan. Valmiuseläinlääkärit osallistuvat aluehallintoviraston määrääminä eläintautivalmiuskoulutukseen vähintään yhtenä päivänä vuodessa. Terveystarkastustyön täydennyskoulutus on osa eläinlääkäreiden pakollista ammatillista täydennyskoulutusta. Koko henkilöstön keskimääräinen koulutuspäivien määrä on vuosittain noin 5 päivää/htv. Toteutuneet koulutuspäivät raportoidaan osana valvonnan vuosiyhteenvetoja. Koulutuspäiviä saattaa kertyä enemmän, jos esimerkiksi lainsäädännössä, valvonnan ohjeistuksissa tai tietojärjestelmissä tapahtuu merkittäviä muutoksia. Suuri osa terveystarkastajien koulutuksista on maksuttomia.

Uuden henkilön perehdyttäminen sisältyy yksikön toimintajärjestelmään. Perehdyttämisen toteutuminen dokumentoidaan seurantalomakkeelle.

1.6.4 Delegoinnit

Päivitys 2022: Hämeenlinnan kaupungin 1.12.2021 voimaan tulleen hallintosäännön 7.12.2020 § 146 (muutettu KV 16.8.2021 § 119) mukaan toimitella voi siirtää päätösvaltaa alaiselleen viranhaltijalle. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille on delegoitu toimivaltaa 1.3.2021 lukien voimassa olevalla kaupunkirakennelautakunnan päätöksellä 11.12.2019 § 523, muutettu 5.5.2020 § 80, muutettu 16.2.2021 § 17. Viranhaltijoille on delegoitu toimivaltaa laajasti lainsäädännön sallimissa rajoissa. Hallintosääntö sekä kaupunkirakennelautakunnan päätökset löytyvät Hämeenlinnan kaupungin verkkosivuilta.

1.6.5 Toimintajärjestelmä

Valvontayksikölle on laadittu toimintajärjestelmä, jonka tarkoitus on, että valvontatoimenpiteet tulevat tehdyiksi samoin menettelyin ja yhteisten käytäntöjen mukaisesti riippumatta siitä kuka toimet suorittaa. Toimintajärjestelmän ohjeet on tallennettu Kehränettiin. Toimintajärjestelmää päivitetään aktiivisesti ja sinne on tallennettu kattavasti tietoa yksikön toiminnasta yleisesti sekä kunkin toimialan substanssiasioista. Tässä valvontasuunnitelmassa on useita viittauksia toimintajärjestelmässä oleviin ohjeisiin.

1.6.6 Alueellinen yhteistyö, ohjaukset ja toiminnan kehittäminen

Valvontayksikkö osallistuu alueelliseen yhteistyöhön muiden Kanta- ja Päijät-Hämeen valvontayksiköiden kanssa. Yhteistyöpalavereja pidetään valvontayksiköiden johtajien kesken säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa, ja niissä käydään keskustelua valvonnan alueellisesta yhtenäistämistä sekä käsitellään muita valvontayksiköiden toimintaan liittyviä asioita. Maakuntauudistusvalmistelu siirsi yhteistyön painopistettä valvonnallisista seikoista muun yhteistyön lisäämiseen, eikä yhteisiä valvontaprojekteja ole suunniteltu alkavalle vuodelle.

Päivitys 2022: Hämeenlinnan ja Forssan alueella toimii talousvesiasetuksen 1352/2015 mukainen talousvettä toimittava laitos, jolla on kaksi vedenjakelualueita Hämeenlinnan ja yksi Forssan valvontayksiköiden alueella. Forssan valvontayksikön kanssa on sovittu, että vuonna 2022 tälle vesilaitokselle järjestetään yhteistyössä talousveden häiriötilanneharjoitus.

Päivitys 2022: Keväällä 2021 aloitettiin Hämeenlinnan ehdotuksesta talousvettä valvovien Kanta- ja Päijät-Hämeen terveystarkastajien yhteistyötapaamiset. Ensimmäinen tapaaminen pidettiin huhtikuussa, jolloin sovittiin tapaamisten periaatteet ja ryhmän nimeksi päätettiin Hämeen vesitiimi. Ryhmässä käsitellään noin kerran kuukaudessa ajankohtaisia talousvedeen liittyviä kysymyksiä. Ryhmän toiminta jatkuu myös vuonna 2022. Ryhmää tullaan täydentämään Hämeen ELY-keskuksen ja Etelä-Suomen aluehallintoviraston edustajilla sekä terveysvalvonnan johtajilla 1-2 kertaa vuonna 2022.

Aluehallintovirastot toteuttavat kunnallisiin ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköihin suunnattuja arviointi- ja ohjaukset (AJO-käynti) osana ympäristöterveydenhuollon lakien edellyttämää valvontaa. AJO-käyntejä on toteutettu jo ohjelmakaudella 2015-2019, ja Etelä-

Suomen aluehallintovirasto toteutti valvontayksikköön AJO-käynnin syksyllä 2018, mikä kohdistui terveydensuojeluun, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan ja eläinlääkäripalveluiden toimeenpanoon sekä tupakkavalvontaan. Elintarvikevalvonnan AJO-käynnin osuus suoritettiin vuonna 2016. AJO-käynneillä havaittujen korjaus- ja kehityskohteiden johdosta ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin, viedään tarvittaessa lautakuntaan tiedoksi ja huomioidaan valvontasuunnitelman päivityksessä. Aluehallintovirastojen on määrä arvioida kunnallisten valvontayksiköiden valvontasuunnitelmat kunkin valvontaohjelmakauden kuluessa ja toteuttaa jokaiseen valvontayksikköön ainakin yksi AJO-käynti. Tällä ohjelmakaudella AJO-käyntiä ei ole vielä toteutettu.

Elintarvikevalvonnan ohjauskäynnin tuloksena yksikössä otettiin käyttöön yhteistarkastukset, joiden tavoitteena on valvonnan yhtenäistäminen. Käytäntö on todettu hyväksi, ja sitä on päätetty laajentaa myös substanssiasioiden ulkopuolelle valvontayksikön yleisten toimintatapojen yhtenäistämiseksi. Yhteistarkastuksilla pyritään myös lisäämään ja kehittämään tarkastajien välistä yhteistoimintaa, jossa on todettu parannettavaa sosiaalisen pääomakyselyn mukaan.

Päivitys 2022: Terveysvalvonnan palaverieja on aiemmin pidetty kerran kuussa ja lisäksi substanssiasioita on käyty läpi kuukausittain pidettävissä tarkastajapalaverieissa. Uuden ympäristöjohtajan aloittaessa työt syyskuussa, päätettiin palaverieja pitää kerran viikossa. Palaverikäytäntöjen tarkoituksenmukaisuutta tullaan todennäköisesti uudelleenarvioimaan vuoden 2022 kuluessa, kun kaupungin monipaikkaisen työskentelyn tavat muovautuvat osaksi yksikön toimintaa, ja yksikköön saadaan mahdollisesti kesällä ympäristöterveyspäällikkö. Koronaepidemian ja valtakunnallisen etätyösuosituksen vuoksi palaverien järjestämisestä etäyhteyksillä on muodostunut rutiinikäytäntö, ja myös jatkossa osallistuminen etänä pidetään mahdollisena.

Myös eläinlääkärit kokoontuvat säännöllisesti kuukausittain kesäkautta lukuun ottamatta.

Kaupunkirakennetoimialalla järjestetään työpaikkakokouksia, joissa käsitellään koko toimialaan liittyviä ajankohtaisia asioita.

Hämeen ELY-keskuksen johdolla on tehty yhteistyötä vesihuollossa. Alueella on toiminut vuodesta 2019 alkaen Hattulan, Hämeenlinnan ja Janakkalan vesihuollon yhteistyöryhmä, johon kuuluu

edustajat Hämeen ELY-keskuksesta, Hämeenlinnan kaupungilta, Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymästä, Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy:stä, Janakkalan Vedestä, Janakkalan ja Hattulan kunnista sekä Hämeen liitosta. Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien alueelle on alettu laatia vuoteen 2030 ulottuvaa haja-asutuksen vesihuollon strategiaa, jonka on tarkoitus valmistua vuoden 2021 loppuun mennessä.

Päivitys 2022: Sosiaali- ja terveysministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö kehottivat 4.6.2020 kuntien terveyden- ja ympäristönsuojeluviranomaisia sekä ELY-keskusten vesihuollon valvontaviranomaisia pitämään yllä ajantasaista vesihuollon tilannekuvaa käynnissä olevan koronavirusepidemian vuoksi. Koronatilanteen vaikutuksia vesihuoltoon selvitettiin huhtikuussa 2020 ja tulokset raportoitiin Hämeen ELY-keskukselle. Selvityksessä tuli ilmi, että Hämeenlinna ja Hattulan alueen talousvettä toimittavilla laitoksilla on nostettu valmiutta ja varauduttu epidemian pitkittymiseen. Koronatilanteen pitkittyessä lokakuussa 2020 perustettiin Hämeen ELY-keskuksen, Etelä-Suomen aluehallintoviraston sekä Kanta- ja Päijät-Hämeen terveydensuojeluyksiköiden ylimaakunnallinen tilannekuvaryhmä, jonka toiminnan ensisijaisena tavoitteena on varmistua talousvettä toimittavien laitosten alueellisesta tilannekuvasta ja sen muodostamisesta. Ryhmässä käytiin läpi yhteenvedot COVID19-tilanteen vaikutuksista vesihuoltolaitosten käytännön toimintaan. Ryhmä tuki taustalla myös viranomaisyhteistyön edelleen syventämistä. Ylimaakunnallisen tilannekuvaryhmän toiminta jatkui elokuulle 2021. Toiminnan aikana kerättyjen tietojen mukaan COVID-19 -tilanne ei aiheuttanut haitallisia vaikutuksia vedenhankintaan eikä jätevesien käsittelyyn. Ryhmän toiminta päätettiin lopettaa ja yhteistyötä sovittiin jatkettavaksi Hämeen vesitiimissä.

1.7 Valvonta

1.7.1 Tietojärjestelmät

Vuoden 2019 alussa otettiin käyttöön valtakunnallinen, Ruokaviraston ylläpitämä valvontatietojärjestelmä (Vati, ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä), joka korvasi aiemmin käytössä olleen Tarkastaja-ohjelman. Uusi järjestelmä on selainpohjainen, mikä helpottaa ohjelman käyttöä etätyössä.

Valvontatietojärjestelmään tallennetaan valvontakohteet ja -tapahtumat keskusvirastojen

ohjeistuksen mukaisesti. Ohjelma ohjaa kirjaamaan tietyt tapahtumat määrättyllä tavalla, mikä vähentää kirjaamistapojen vaihtelua tarkastajien välillä. Järjestelmän on myös tarkoitus helpottaa työn suunnittelua, koska siinä on ominaisuus, joka järjestää valvontakohteet joko järjestelmän automaattisesti luoman tarkastustarpeen tai kunnan syöttämän tarkastustarpeen mukaiseen työjonoon viimeisen suunnitelman mukaisen tarkastuksen perusteella. Lisäksi se on rakennettu vastaamaan mm. nykyisiä raportointitarpeita, joihin vanhassa Tarkastaja-ohjelmassa ei ollut valmiuksia. Samalla luovuttiin Oiva-raporttien julkaisuun käytettävän Tarkkari-sovelluksen sekä valvontatapahtumien selailuun käytettävän Kiikari-sovelluksen käytöstä. Sovelluksissa on edelleen mahdollista selaila vanhoja tapahtumia, mutta sinne ei siirry enää uutta tietoa. Uusi järjestelmä on kaikkien ympäristöterveydenhuollon viranomaisten yhteiskäytössä oleva palvelukokonaisuus, mikä vähentää tiedonsiirron tarvetta eri järjestelmien välillä. Sovelluksen rekisteriseloste on tallennettu Ruokaviraston verkkosivuille.

Tiedonsiirrossa tammikuussa 2019 uuteen valvontatietojärjestelmään siirrettiin vanhasta järjestelmästä valvontakohteet. Tarkastukset ja muut valvontatapahtumat siirrettiin Laariin, josta ne ovat tarvittaessa käytettävissä, mutta hankalakäyttöisen hakutoiminnon vuoksi vanhojen tapahtumien selailuun käytetään edelleen Tarkastaja-ohjelmaa, joka on viranomaispalveluissa vielä eläinlääkintähuollon ja ympäristönsuojelun käytössä.

Vatin käyttö on vakiintunut, ja suurin osa merkittävistä puutteista on saatu korjattua.

Ruokaviraston Vati-kehitystyöryhmässä ohjelman kehitystä jatketaan edelleen, ja etenkin suunnittelun ja raportoinnin työkaluja on kehitetty, jotta kunnat voivat hyödyntää niitä omassa suunnittelussaan ja raportoinnissaan. Tavoitteena on että, keskusvirastot saavat tarvitsemansa tiedot keskitetystä järjestelmästä, ja manuaalista raportointia tarvittaisiin enää hyvin vähän. Järjestelmään kehitetään edelleen näytetulosten tallentamisen osalta. Näytetulokset pystytään siirtämään laboratorion järjestelmästä valvontatietojärjestelmään. Yleisten uimarantojen vesinäytetulokset raportoidaan jo Vatin kautta, mutta ainakin vielä vuoden 2022 talousvesitulokset raportoidaan edelleen manuaalisesti.

Päivitys 2022: Vatissa tarkastettavista kohteista muodostuu riskinarvioinnin mukaisesti työjono, joten tarkastussuunnitelma saadaan osittain valmiina Vati:sta. Työjonoa ei voida hyödyntää valvontasuunnitelman tekemisessä, koska se ei anna tarkastusmääriä, ainoastaan

tarkastusjärjestyksen. Seuraavan vuoden tarkastussuunnitelmien laatimiseksi Vatiin on luotu vuosisuunnitelmaraportti, mutta raportti ei toimi vielä tarkoituksenmukaisesti, eikä raportin käyttöön ole riittävää ohjeistusta, joten kukin tarkastaja pitää edelleen kohteistaan erillistä excel-kirjanpitoa, joiden perusteella tarkastussuunnitelmat laaditaan.

Vatissa on otettu käyttöön uutena ominaisuutena sähköinen asiointipalvelu Ilppa, jossa asiakkaat voivat tehdä terveydensuojelu- ja elintarvikelain mukaisia ilmoituksia uusista kohteista ja ilmoittaa toiminnassa tapahtuneista muutoksista sekä ilmoittaa toiminnan lopettamisesta. Sähköisessä asiointipalvelussa asiakkaat voivat myös tarkastella omia, Vatiin tallennettuja kohdetietojaan. Mahdollisuus tarkastaa omat tiedot tukee tulevaa valvonnan perusmaksuun siirtymistä. Toimijat voivat näin oma-aloitteisesti selvittää, minkälaisista toiminnoista heitä tullaan laskuttamaan ja voivat tarvittaessa ilmoittaa viranomaiselle, mikäli tiedot ovat virheelliset tai eivät ole ajan tasalla. Tähän asti laskutus on tapahtunut valvontasuunnitelmassa esitettyjen ja toteutuneiden tarkastusten perusteella, jolloin mahdolliset toiminnan muutokset ovat tulleet ilmi tarkastuskäyntien yhteydessä.

Päivitys 2022: Vuoden 2022 alussa voimaan tuleva valvonnan perusmaksu tulee lisäämään laskutustarvetta huomattavasti. Vatia kehitetään, jotta laskutus saataisiin toteutettua automaattisesti suoraan järjestelmästä. On kerrottu, että toiminnallisuus ei tule olemaan valmis 1.1.2022, mutta tavoitteena on, että laskutus saataisiin tehtyä ensimmäisen vuosineljänneksen aikana. Laskutuksessa joudutaan varautumaan siihen, että laskut joudutaan tekemään manuaalisesti, mikäli kehitystyö viivästyy. Vatiin on syötetty kohteiden laskutustietoja ja tarkistettu kohdetietojen ajan tasaisuutta myös muilta osin, ja työ tulee jatkumaan vuoden 2022 alkupuolelle. Mahdollinen automaattinen laskutus edellyttää tietojen täsmällisyyttä ja oikeellisuutta, jotta laskut eivät lähde järjestelmästä väärin perustein.

Päivitys 2022: Perusmaksu peritään lain mukaan valvontakohteelta. Valvontakohteen määrittely ei ole Vati-sovelluksessa yksiselitteinen, eikä valvontakohteita saada suoraan poimittua järjestelmästä, vaan valvontakohteen määrittäminen tietyissä tapauksissa perustuu siihen, että valvoja tuntee kohteen. Tällaisia kohteita saattavat olla esimerkiksi kauppakeskuksissa sijaitsevat kohteet, missä samalla toimijalla on useampi elintarvikehuoneisto tai pienet toimipaikat, missä samalla toimijalla on useamman eri toimintatyyppin toimintaa, joita kaikkia ei valvota erikseen.

Tästä johtuen valvontakohteet joudutaan käymään läpi alkuvuoden 2022 kuluessa, ja varmistamaan, että tieto kohteen kuulumisesta perusmaksun piiriin on merkitty oikein.

Ruokavirasto järjestää edelleen säännöllisesti etäyhteyksillä keskustelutilaisuuksia, joissa käydään läpi Vatin käyttöön liittyviä asioita sekä kehitystarpeita.

Vati-sovelluksen lisäksi keskusvirastot keräävät tietoa valvontayksiköistä VYHA-järjestelmän kautta sekä tietoja tupakan vähittäis- ja tukkumyyntikohteista erillisen tupakkarekisterin kautta.

Valvontatietojärjestelmän lisäksi ympäristöterveydenhuollossa käytetään tavanomaisia Hämeenlinnan kaupungin henkilöstö- ja taloushallinnon ohjelmistoja. Opus-järjestelmän käyttöönotto lisäsi asioiden ja asiakirjojen kirjaus- ja tallennustarvetta, koska työn sujuvuuden ja tilastoinnin vuoksi asioita ja asiakirjoja joudutaan tallentamaan myös omaan tietojärjestelmään. Opuksen rinnalle on tullut Valmu, jossa valmistellaan päätösten lisäksi nykyisin myös lista-asiat.

Eläinlääkintähuollossa käytetään kunnan- ja virkaeläinlääkärin työssä tarpeellisia valtakunnallisia rekistereitä, joihin käyttöoikeuksia haetaan ns. Pääsynhallinnan kautta. Maitotilojen hygieniatarkastukset raportoidaan Vati-sovellukseen. Muut viranomaisvalvonnan toimet dokumentoidaan Tarkastaja-ohjelmaan, josta voidaan tulostaa tarvittavat suoriteraportit valitulta ajanjaksolta. Molemmilla kunnaneläinlääkärien yhteisvastaanotoilla on käytössä kaupungin omistama KliniQ-ohjelma. Sen rinnalla Tuuloksen eläinlääkärit käyttävät tuotantoeläinpraktiikassa myös omia praktiikkaohjelmia.

1.7.2 Valvonnan maksullisuus

Toimijoilta peritään suunnitelman mukaisesta suoriteperusteisesta valvonnasta ympäristöterveydenhuollon maksutaksan mukainen maksu. Maksu perustuu pääsääntöisesti käytettyyn työaikaan lukuun ottamatta tupakkatuotteiden ja nikotiininsteiden vähittäismyynnin sekä nikotiinivalmisteiden myynnin valvontaa, joista peritään vuosimaksu, jonka ei tarvitse perustua valvonnan todellisiin kustannuksiin. Suoriteperusteisessa laskutuksessa ohjeellisina tarkastusaikoina käytetään keskusvirastojen riskiluokitusohjeissa annettuja aikoja. Näistä voidaan kuitenkin perustellusta syystä poiketa.

Suunnitelmalliseen valvontaan luetaan ennalta suunniteltujen tarkastusten lisäksi ennalta suunniteltujen tarkastusten uusintatarkastukset sekä valvontasuunnitelmaan sisältyvät projektitarkastukset. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi myös muista toimenpiteistä voidaan periä maksu. Tällaisia ovat esimerkiksi hakemusten ja ilmoitusten käsittely sekä määräysten tai kehotusten noudattamisen varmistamiseksi tehtävä valvonta.

Päivitys 2022: Keväällä 2021 voimaan tulleessa uudessa elintarvikelaissa säädetään valvontakohteiden vuosittaisesta perusmaksusta, joka on 150 €. Perusmaksua aletaan soveltaa vuoden 2022 alussa, ja maksu tullaan perimään tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta kaikilta rekisteröidyiltä ja hyväksytyiltä valvontakohteilta. Myös terveydensuojelulakiin on tulossa vastaava muutos, ja sen on tarkoitus tulla voimaan samanaikaisesti, mutta lakia ei ole vielä vahvistettu. Keskusvirastot tulevat ohjeistamaan perusmaksuun liittyviä tulkintoja.

Vuositasolla valvontamaksuilla on katettu terveystarkastuksen toimintakuluista hieman yli 40 %. Suuri osa valvontamaksuista kertyy tupakan vähittäismyynnin maksuista. Kokonaisuudessaan toimintakuluja ei saada katettua maksutuotoilla, koska valvontamaksut eivät pääsääntöisesti saa ylittää todellisia kustannuksia, ja työajasta kuluu suuri osa tehtäviin, joista ei voida periä maksua. Ennen tupakkalain uudistusta vuonna 2016 maksutuotoilla katettiin noin 15 % toimintakuluista.

Päivitys 2022: Perusmaksun käyttöönotto tulee nostamaan huomattavasti maksutuottoja. Vuonna 2020 terveystarkastuksen maksutuotot olivat noin 160 000 €. Perusmaksu tulee lisäämään pelkästään elintarvikevalvonnan maksutuottoja arviolta yli 80 000 €. Tämän lisäksi 150 € vuosittainen valvonnan perusmaksu tulee koskemaan arviolta yli 200:aa terveydensuojelun valvontakohdetta. Perusmaksulla pyritään turvaamaan valvontayksiköiden maksutuotot ja vapauttamaan resursseja tarkastuskäynneiltä ohjaus- ja neuvontatyöhön. Perusmaksun lisäksi valvontakohteilta peritään suoriteperusteiset valvontamaksut kuten ennenkin.

Päivitys 2022: Perusmaksun käyttöönotto tuo laskuperusteisiin myös muita vähäisempiä muutoksia, kuten elintarvikelain mukaiset suunnitelmalliset näytteenotot, joista ei enää peritä näytteenottokustannuksia, vaan ne sisältyvät tulevaan perusmaksuun. Uuden lain mukaan myös elintarvikelain mukaisten valvontakohteiden lopetusilmoitukset tulevat olemaan maksullisia.

Poiketen elintarvikelaista, terveydensuojelulain mukaisten valvontakohteiden lopetusilmoitukset eivät ole tulossa maksullisiksi.

Päivitys 2022: Perusmaksun käyttöönotto tulee lisäämään laskujen määrää huomattavasti. Elintarvikelain mukaisia tarkastuksia on tehty vuosittain keskimäärin 200–300 kappaletta. Tämän lisäksi laskutettavaksi tulee perusmaksun piiriin kuuluvia kohteita yli 500 eli laskujen määrän arvioidaan kolminkertaistuvan. Terveystensuojelulain mukaisia tarkastuksia on tehty vuosittain noin 150–170 kappaletta. Laskujen määrän nousua ei voida vielä tarkasti arvioida, mutta perusmaksun piiriin kuuluvia kohteita tulee olemaan vähemmän kuin elintarvikevalvonnassa. Vati-sovellukseen kehitetään automaattista laskutustoimintoa vuosittaisille perusmaksuille, ja sen on luvattu olevan käytössä alkuvuoden 2022 aikana, jotta perusmaksut voidaan lähettää suoraan järjestelmästä.

Maksut ja maksuperusteet on esitetty Hämeenlinnan kaupungin ympäristöterveydenhuollon maksutaksassa. Maksutaksa on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 12.3.2018 (§ 26), ja taksa on tullut voimaan 1.4.2018.

Päivitys 2022: Uusi elintarvikelaki ja terveydensuojelulain muutos edellyttävät taksan päivittämistä. Terveystensuojelulain muutoksen siirtyminen pitkälle loppuvuoteen siirtää myös maksutaksan uudistamista. Uusi taksa tullaan maksuperustemuutosten vuoksi viemään valtuustoon hyväksyttäväksi, eikä se tule olemaan lainvoimainen vielä 1.1.2022. Perusmaksu on kuitenkin suoraan lakiperusteinen, eikä sen perimisessä viitata kunnan maksutaksaan. Näin ollen valvontayksikkö voi maksutaksasta riippumatta periä vuosittaiset perusmaksut niiltä toiminnanharjoittajilta, joilla on 1.1.2022 voimassa olevaa, elintarvike- ja/tai terveydensuojelulaissa kuvattua valvonnan piirissä olevaa toimintaa. Sen sijaan lopetusilmoitusten maksullisuus voidaan ottaa käyttöön vasta, kun taksa on uusittu.

1.7.3 Hallinnolliset pakkokeinot

Kunnan valvontaviranomaisella on oikeus käyttää määräyksiä, kieltoja ja muita hallinnollisia pakkokeinoja, mikäli ne ovat välttämättömiä toiminnassa havaittujen terveyshaittaa tai -vaaraa aiheuttavien epäkohtien poistamiseksi. Pakkokeinoista säädetään kussakin ympäristöterveydenhuollon toimialan laissa. Terveystensuojelulaissa kunnan antamista kielloista ja

määräyksistä säädetään 51 §:ssä ja sen tehostamiseksi asetettavasta uhkasakosta sekä teettämistä ja keskeyttämishuosta 53 §:ssä. Elintarvikelain mukaiset, kunnan käytettävissä olevat pakkokeinot on kuvattu lain 9 luvun pykälissä 55–61 ja 66 sekä määräyksen tai kiellon tehostamiseksi asetettava uhkasakko sekä teettämistä ja keskeyttämishuoka pykälässä 68. Kiireellisistä toimista säädetään 64 §:ssä.

Päivitys 2022: Uutena pakkokeinona nykyisessä elintarvikelaissa on pykälässä 67 kuvattu elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu. Sanktio on suuruudeltaan 300–5000 €, ja sen on tarkoitus ennaltaehkäistä elintarvikemääräysten vastaista toimintaa ja toisaalta nopeasti ja tehokkaasti estää sen jatkaminen. Ruokavirasto laatii ohjetta seuraamusmaksun käytöstä, ja se otetaan valmistuttuaan käyttöön valvontayksikössä.

Tupakkalain mukaisesti kunnallisella valvontaviranomaisella on käytettävissään 96 §:n mukainen kunnan kieltä, 97 §:n mukainen vähittäismyyntiluvan peruuttaminen sekä 105 §:n mukainen uhkasakko ja teettämishuoka edellä mainittujen pakkokeinojen tehostamiseksi.

Yksikön toimintajärjestelmässä on terveydensuojelulain mukaisten pakkokeinojen käytöstä yleinen ohje ja elintarvikelain mukaisista pakkokeinoista on yksityiskohtaisempaa ohjeistusta.

Ruokavirasto on laatinut ohjeen hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä (Opas elintarvikelain mukaisten hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä elintarvikevalvonnassa, ohje 3761/04.02.00.01/2020/3). Oiva-järjestelmä on yhtenäistänyt tulkintaa pakkokeinoihin ryhtymisen rajasta.

Pakkokeinojen käyttöä on delegoitu viranhaltijoille Hämeenlinnan kaupungin kaupunkirakennelautakunnan päätöksen mukaisesti ([1.6.4 Delegoinnit](#)). Pakkokeinot on delegoitu laajamittaisesti viranhaltijoille, mutta uhkasakko ja teettämishuoka ovat uhkasakkolain (1113/1990) mukaan viranomaisen asetettavia. Ennen pakkokeinoihin ryhtymistä viranhaltijat käyvät tapauksen läpi ympäristöjohtajan kanssa.

1.8 Laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat

Elintarvikelaki, terveydensuojelulaki ja tupakkalaki edellyttävät, että valvonta tukeutuu hyväksytyihin laboratorioihin. Hämeenlinnan kaupungin ympäristöterveydenhuolto käyttää

valvonnassaan KVVY Tutkimus Oy:n laboratoriota, jonka Ruokavirasto on hyväksynyt elintarvikelain ja terveydensuojelulain mukaiseksi laboratoriksi. KVVY Tutkimus Oy:llä on toimipiste Hämeenlinnassa (Tavastlab), joka toimii lähinnä näytteiden vastaanottopisteenä. Suurin osa näytteistä lähetetään analysoitavaksi yrityksen muihin toimipisteisiin. Laboratorio lähettää näytteitä tarvittaessa myös muihin, kuten Ruokaviraston laboratorioon tutkittavaksi. Lista hyväksytyistä laboratorioista on Ruokaviraston verkkosivuilla.

Valvontayksiköllä on laboratorion yhteystiedot, mistä henkilökunta on tavoitettavissa myös virkajan ulkopuolella, ja tarvittaessa kiireelliset laboratoriopalvelut ovat saatavilla myös päivystysluontoisesti. Talousveden häiriötilanteisiin liittyvät käytännöt on kuvattu tarkemmin kunnan talousveden häiriötilannesuunnitelmassa. KVVY Tutkimus Oy on hyväksynyt suunnitelmaan kirjatut käytännöt.

Valvontayksikkö ei ole käyttänyt valvonnassaan ulkopuolisia asiantuntijoita. Sisäilmaselvityksissä kiinteistöstä vastaava taho pääsääntöisesti teettää tarvittavat tutkimukset. Jos ulkopuolisia asiantuntijoita tullaan käyttämään, asiantuntijan valinnassa huomioidaan vaatimukset, jotka on esitetty toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa.

1.9 Viestintä

Ympäristöpalveluiden toimintajärjestelmässä on kuvaus yksikön viestinnästä. Viestintä voi olla sisäistä, ulkoista tai sidosryhmien ja yhteistyökumppanien välistä. Tehokkaalla viestinnällä pyritään parantamaan valvonnan läpinäkyvyyttä, mutta viestintävelvoite tulee myös lainsäädännöstä. Kunnan asukkaille tapahtuvasta viestinnästä säädetään kuntalaisissa (410/2015), ja laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) säädetään oikeudesta saada tietoa viranomaisten julkisista asiakirjoista. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännöstä tulee velvoite neuvoa ja tiedottaa toimijoita sekä kuntalaisia. Viestintä on yksi tapa täyttää tätä velvoitetta.

Valvontayksikkö tiedottaa kaupungin verkkosivuilla ympäristöterveydenhuoltoa koskevista ajankohtaisista asioista. Tiedotteita voidaan jakaa myös medialle, ja media julkaisee tiedotteita kiinnostaviksi arvioimistaan asioista. Normaaliajan viestintää on kuvattu tarkemmin Kehrään tallennetussa ympäristöpalveluiden viestintäsuunnitelmassa. Suunnitelma on päivitetty 17.8.2020.

Ympäristöterveydenhuollon toimintaa kuvataan vuosittain laadittavassa viranomaispalveluiden toimintakertomuksessa, johon on koottu merkittävimmät valvontaa koskevat asiat.

Toimintakertomus julkaistaan Hämeenlinnan kaupungin verkkosivuilla ja kaupunkirakennelautakunnalle luottamushenkilöiden portaalissa.

Kuluvan ohjelmakauden yhtenä teemana on yhteistyö, sekä viranomaisten että viranomaisen ja toimijoiden välillä. Aktiivisella viestinnän kehittämisellä pyritään parantamaan yhteistyötä erityisesti toimijoiden ja muiden vastaavien yhteistyötahojen kanssa. Viranomaisyhteistyötä on painotettu jo edellisellä ohjelmakaudella, ja sen kehittämiseksi on luotu menettelyt, joita toteutetaan edelleen.

Valvontayksikkö on pyrkinyt lisäämään tiedottamista toimijoille, ja tiedottamisen kehittämistä jatketaan vuonna 2022. Toimialoittain aiheita voisivat olla esimerkiksi Oiva-tarkastusten painopisterivit, tapahtumamyyntiin liittyvät asiat, talousveden uraani ja tupakkalain jäljitettävyyysvaatimukset. Tiedottamista ja yhteistyötä toimijoiden kanssa pyritään edelleen kehittämään saatujen kokemusten ja palautteen perusteella, ja säännöllisestä tiedottamisesta pyritään muodostamaan vakiintunut toimintatapa. Aiemmin ympäristöpalvelut on tiedottanut säännöllisesti uimavesistä.

Päivitys 2022: Valvonnan perusmaksun käyttöönotto vaatii tiedottamista toimijoille.

Keskusvirastot laativat valtakunnallisesti yhtenäistä tiedotusmateriaalia, jota valvontayksiköt voivat käyttää omassa tiedottamisessaan. Perusmaksun käyttöönotosta pyritään tiedottamaan pääasiassa jo vuoden 2021 puolella, mutta tiedotustarvetta saattaa olla vielä vuoden 2022 puolella. Tehokkaalla tiedottamisella vähennetään toimijoiden epätietoisuudesta johtuvien yhteydenottojen määrää ja säästetään näin resursseja valvontatyöhön.

Valvontayksikön viranhaltijat ovat osallistuneet saavutettavuuskoulutuksiin, ja yksikön julkaisemat uudet dokumentit tehdään saavutettaviksi ja vanhoja dokumentteja muutetaan saavutettaviksi sitä mukaa kuin niitä päivitetään.

Vuonna 2019 järjestettiin valvonta-alueen suurimmille toimijoille keskustelutilaisuus kaupungin ja valvontayksikön edustajien kanssa. Tilaisuudessa oli alustuksia sekä toimijoiden että valvonnan

puolelta. Tilaisuudesta saatiin hyvää palautetta, ja vastaavia tilaisuuksia on tarkoitus järjestää jatkossakin erilaisille kohderyhmille tarpeen mukaan.

Päivitys 2022: Koronaepidemia on rajoittanut sellaisten tilaisuuksien järjestämistä, joihin ihmisiä kutsutaan koolle. Etätapaamisista on muodostunut korona-aikana vakiintunut tapa, mutta mikäli koronatilanne hellittää ja rokotuskattavuus nousee riittävän korkealle, myös lähitapaamisia voitaneen järjestää vuonna 2022.

Erilaisia kriisitilanteita varten Hämeenlinnan kaupunki on laatinut erillisen, kaikkia toimialoja koskevan kriisiviestintäsuunnitelman, joka löytyy Kehränetistä. Valvontayksikkö noudattaa tätä kriisiviestintäsuunnitelmaa, mutta sen lisäksi ympäristöterveydenhuollolla on omia tarkennettuja viestintäohjeita esimerkiksi elintarvike- ja talousvesivälikkeiden epidemioiden varalle.

Eläintautitilanteessa viestinnästä vastaa ensisijaisesti aluehallintovirasto.

1.10 Häiriötilanteisiin varautuminen ja epidemioiden selvitystyö

Terveysturvallisuuslaki ja elintarvikelaki velvoittavat valvontayksiköitä laatimaan häiriötilanteisiin varautumista koskevan suunnitelman. Valvontayksikön varautumissuunnitelma sisältää ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteet. Varautumissuunnitelma ja muu varautumiseen liittyvä materiaali on tallennettu Kehränettiin. Kaikki ajantasainen varautumissuunnitteluun liittyvä materiaali on myös tulostettuna sähkö- ja tietojärjestelmäkatkosten, ym. häiriöiden varalle.

Valtioneuvoston asetuksella (1365/2011) säädetään elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä. Valvontayksikön varautumissuunnitelmassa on kuvattu toiminta elintarvike- ja vesivälitteisissä epidemiatilanteissa. Epidemiatilanteita varten on laadittu runsaasti yksityiskohtaista ohjeistusta, jotka on tallennettu toimintajärjestelmään omalle sivustolle (Elintarvike- ja vesivälitteiset epidemiat). Ruokavirasto on päivittänyt terveysturvallisuuteen liittyvää laadittua ohjeistusta (Toiminta elintarvikevälitteisissä terveysturvallisuuteen liittyvissä tilanteissa, ohje 4186/04.02.00.01/2020/2), ja päivitetty ohje löytyy Ruokaviraston ekstranetistä (Pikantti).

Yhteistoiminta-alueelle on perustettu epidemiaselvitystyöryhmä, jonka kokoonpano, vastuut ja yhteystiedot löytyvät toimintajärjestelmästä. Epidemiaselvitystyöryhmän yhteisille asioille on luotu Teams-työtilaan oma ryhmä, johon kaikki epidemiaselvitystyöryhmän jäsenet kuuluvat.

Työtilaa käytetään muistioiden yms. tallennuspaikkana ja epidemiaselvitystilanteessa ajantasaisena tiedonjakokanavana. Työtilan käytössä tulee huomioida yksityisyydensuoja, eikä esimerkiksi sairastuneiden tietoja voida siellä jakaa. Työtilassa kaikki selvitystyötä koskeva materiaali saadaan tallennettua samaan paikkaan ja jaettua yhtä aikaa koko selvitystyöryhmälle. Tavoitteena on, että epidemiaselvitystyöryhmä kokoontuu vuosittain ympäristöjohtajan kokoonkutsumana.

Elintarvike-, talousvesi- ja uimavesivälitteisistä epidemioista tehdään ilmoitus Ruokaviraston ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yhteiseen ruokamyrkytys-epidemiarekisteritietojärjestelmään (RYMY-tietojärjestelmä). Jokaisesta epidemia-ilmoituksesta laaditaan selvitystyön päätyttyä RYMY-järjestelmään selvitys-ilmoitus kolmen kuukauden kuluessa epidemiasta. Selvitys-ilmoituksen tekeminen vaatii kirjautumisen järjestelmään. Valvontayksiköllä on yksi yhteinen käyttäjätunnus.

Talousvesivälitteisten epidemioiden selvittelyssä tehdään yhteistyötä sen vesilaitoksen kanssa, jonka alueella epidemiaepäily on havaittu. Toiminta on ohjeistettu ja se löytyy Kehränetistä terveysvalvonnan sivuilta. Talousvesiasetuksen 1352/2015 mukainen kunnan talousveden häiriötilannetilannesuunnitelma on valmistunut vuonna 2017 ja se on viety tiedoksi ympäristö- ja rakennuslautakuntaan. Suunnitelman valmistelussa on tehty yhteistyötä Kanta- ja Päijät-Hämeen terveysvalvontojen, Kanta-Hämeen pelastuslaitoksen, Etelä-Suomen aluehallintoviraston, Hämeen Ely-keskuksen, Tampereen kaupungin terveysvalvonnan ja alueen talousvettä toimittavien laitosten kanssa. Talousveden häiriötilannetilannesuunnitelma päivitetään vuosittain ja päivitykseen tarvittava aika otetaan huomioon ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa laadittaessa. Talousvettä toimittavien laitosten tarkastuksilla verrataan Hämeenlinnan kaupungin ja laitosten häiriötilannetilannesuunnitelmia sekä sovitetaan yhteen toimintatapoja. Vuonna 2020 laadittiin Hämeenlinnan viranomaispalveluiden toimeksiantona opinnäytetyö otsikolla Kanta-Hämeen terveysvalvontojen sekä HS-Veden talousveden häiriötilannetilannesuunnitelmien vertailu. Opinnäytetyötä käytettiin, kun talousveden häiriötilannetilannesuunnitelma päivitettiin vuonna 2021.

Talousveden häiriötilanteet tulevat viranomaispalveluiden tietoon poikkeavina näytetuloksina tai talousvettä toimittavien laitosten, viranomaisten tai kuluttajien yhteydenottoina. Tilanteissa toimitaan talousveden häiriötilannetilannesuunnitelmaan laadittujen toimintakorttien mukaisesti.

Tilannearvion jälkeen päätetään mahdolliset toimenpiteet. Toimenpiteet aloitetaan välittömästi, jos kyseessä on talousveden mikrobiologinen saastuminen tai muu tilanne, jonka voidaan arvioida aiheuttavan talousveden kuluttajille terveyshaittaa. Tilanteesta informoidaan talousvettä toimittavaa laitosta, epidemioiden selvitystyöryhmää, kuluttajia sekä tarvittaessa Hämeenlinnan ja Hattulan johtoryhmiä. Terveysvalvonta päättää muun muassa desinfioidin aloittamisesta, keittokehotuksen antamisesta ja arvioi tehtyjen toimenpiteiden riittävyyttä yhteistyössä epidemioiden selvitystyöryhmän kanssa. Ympäristöjohtaja tai epidemioiden selvitystyöryhmä päättävät määräysten purkamisesta, kun tilanteen normalisoituminen on varmistettu riittävällä näytteenotolla. Häiriötilanteen kaikissa vaiheissa viestitään aktiivisesti. Häiriötilanteesta laaditaan selvitysilmoitus, jonka kautta tieto välittyy terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Talousveden häiriötilanteen jälkeen arvioidaan olemassa olevat suunnitelmat, joita päivitetään tarvittaessa.

Talousarviossa ei ole erikseen varattu määrärahoja häiriötilanteita varten, mutta tarvittaessa näytetutkimusten aiheuttamat kustannukset pystytään kattamaan.

Eläinlääkintähuollon erityistilannevalmius on selostettu [luvussa 5.1.4](#).

2 Elintarvikevalvontasuunnitelma

Kunnan elintarvikevalvontasuunnitelma on laadittu siten, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajaa taloudellisilta tappioilta. Elintarvikevalvontasuunnitelma sisältää rekisteröityjen ja hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen säännöllisen valvonnan, kontaktimateriaalivalvonnan sekä alkutuotantopaikkojen valvonnan. Ruokavirasto ohjaa kunnallista elintarvikevalvontaa.

Ruokaviraston laatima Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU) tulee ottaa huomioon kunnan elintarvikevalvontasuunnitelman laatimisessa. VASU on laadittu koko elintarvikeketjulle, ja se koskee useita eri viranomaisia, joten sen ohjaava vaikutus ei ole yhtä selkeä kuin muissa toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa.

Päivitys 2022: Ruokavirasto on julkaissut syyskuussa 2021 ohjeen kunnan elintarvikevalvontasuunnitelmasta. Ohje on otettu huomioon tätä suunnitelmaa laadittaessa.

Ruokavirasto on laatinut kunnallisten viranhaltijoiden toiminnan ohjaamiseksi lukuisia ohjeita, jotka sisältävät keskusviraston näkemyksiä lainsäädännön tulkinnosta. Ohjeilla pyritään helpottamaan lainsäädännön tulkintaa ja yhtenäistämään valvontaa valtakunnallisesti. Ohjeet ovat Ruokaviraston verkkosivuilla myös toimijoiden käytettävissä. Näiden lisäksi Pikanttiin (Ruokaviraston ekstranet) on tallennettu viranomaiskäyttöön laadittuja malliasiakirjoja ja muuta valvontaa ohjaavaa aineistoa. Valvontayksikön omat ohjeet mm. ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä on tallennettu Kehränettiin yksikön toimintajärjestelmään. Toimintajärjestelmään on tallennettu myös kattavasti muuta valvontaa ohjaavaa materiaalia, mm. tarkastajien sähköpostitse saatuja Ruokaviraston tulkintoja lainsäädännön soveltamisesta.

Päivitys 2022: Uusi elintarvikelaki tuli voimaan keväällä 2021. Valvonnan näkökulmasta merkittäviä muutoksia ovat nykyisiä pakkokeinoja täydentävä, sakkoon rinnastettava seuraamusmaksu sekä valvonnan perusmaksun käyttöönotto. Näistä on kerrottu tarkemmin luvuissa [1.7.3 Hallinnolliset pakkokeinot](#) ja [1.7.2 Valvonnan maksullisuus](#). Elintarvikelakiin tuli jo aiemmin lain muutoksen yhteydessä pykälä toimijan luotettavuuden selvityksestä. Asiaa pilotoidaan Ruokaviraston ohjaamana, ja siitä tullaan antamaan kunnallisille valvontayksiköille tarkempaa ohjeistusta pilotin päätyttyä. Lakiuudistus on johtanut myös useiden Ruokaviraston vanhojen ohjeiden päivitystarpeeseen. Päivitettyihin ohjeisiin perehtyminen tulee viemään työaikaa suunnitelmalliselta valvonnalta.

Jo vuoden 2020 alussa voimaan tulleessa elintarvikelain muutoksessa säädettiin mm. petosten torjuntaan liittyvän yhteistyön lisäämisestä, ensisaapumisvalvonnan siirtämisestä kunnallisten valvontayksiköiden tehtäväksi, kotirauhan piiriin kuuluvien huoneistojen valvomisesta sekä toimijoiden omavalvontavelvoitteista. Muutokset siirrettiin uuteen elintarvikelakiin, ja niiden vaikutuksia valvontaan kuvataan tarkemmin seuraavissa luvuissa.

2.1 Rekisteröity elintarviketoiminta ja hyväksytyt elintarvikehuoneisto

Valtaosa elintarvikevalvonnan piiriin kuuluvista huoneistoista on rekisteröityjä elintarviketoimintoja (ent. ilmoitettu elintarvikehuoneisto). Tällaisia ovat esimerkiksi myymälät, tukut, ravintolat ja muut tarjoilupaikat, sekä muita kuin eläinperäisiä elintarvikkeita käsittelevät

valmistuspaikat. Hyväksynnän vaativia huoneistoja ovat eläinperäisiä elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä käsittelevät huoneistot eli hyväksytyt elintarvikehuoneistot (ent. laitokset). Ilmoitus- ja hakemuskäsittely on ohjeistettu toimintajärjestelmässä. Laitoksia hyväksyttäessä huomioidaan myös Ruokaviraston laatima ohjeistus. Rekisteröityjen huoneistojen vaatimusten soveltamisesta ohjeistetaan Ruokaviraston ohjeessa ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta (ohje 16025/6).

Hyväksytyihin elintarvikehuoneistoihin tehdään tarkastus ennen huoneiston hyväksymistä ja toiminnan aloittamista, mutta rekisteröityihin huoneistoihin tehdään tarkastus ennen toiminnan aloittamista ainoastaan silloin, kun ilmoituksen tai muun seikan perusteella on syytä epäillä, että elintarviketurvallisuus saattaa vaarantua. Näin ollen edellytysten täyttymistä päästään yleensä arvioimaan vasta toiminnan alettua, ensimmäisellä suunnitelman mukaisella tarkastuksella.

Päivitys 2022: Toimijan on tehtävä valvontaviranomaiselle ilmoitus toiminnan keskeyttämisestä, lopettamisesta ja toiminnan olennaisesta muutoksesta. Uudessa elintarvikelaissa ei ole enää käsitettä toiminnanharjoittajan vaihtumisesta, vaan aina uuden toimijan aloittaessa toimintansa elintarvikehuoneistossa, mielletään toiminta uudeksi elintarviketoiminnaksi. Toiminnan keskeytysilmoitus on maksuton, mutta lopetusilmoituksesta tullaan perimään taksan mukainen maksu. Lopetusilmoituksen maksullisuus vaatii yhteisten periaatteiden sopimista valvontayksikössä. Ruokavirasto tulee myös ohjeistamaan asiaa.

Hyvin pienimuotoiset ja vähäriskiseksi arvioidut elintarvikehuoneistot eivät kuulu rekisteröintivelvoitteen piiriin. Ruokaviraston tulkinnan mukaan mm. pienet kodinomaiset valmistuskeittiöt, esim. perhekotien keittiöt, joissa asukkaat osallistuvat ruoan valmistukseen, ja jotka ovat osa asukkaiden asuintiloja, eivät ole rekisteröintivelvoitteen piiriin kuuluvia elintarvikehuoneistoja. Valvontayksikön oman riskinarvioinnin mukaan ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle jäävät enintään 10 hengelle ruokaa valmistavat kodinomaiset keittiöt. Tarjoilukeittiöistä ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle jäävät pienet päiväkotien ja palvelukotien ryhmäkeittiöt tai vastaavat, joihin ruoka toimitetaan kohteen välittömästä läheisyydestä joko saman toimijan keittiöltä tai laajamittaista keskuskeittiötoimintaa harjoittavan toimijan keittiöltä. Elintarvikehuoneiston jättäminen ilmoitusmenettelyn ulkopuolelle vaatii lähes aina tapauskohtaista arviointia.

Päivitys 2022: Myös vanhassa elintarvikelaissa rekisteröintivelvoitteen ulkopuolelle jätettiin vähäriskinen toiminta, jonka ei katsota olevan elinkeinon harjoittamista. Uuden elintarvikelain perusteluissa elinkeinon harjoittamisen liikevaihtorajaksi on linjattu 15 000 €. Lisäksi Ruokavirasto on linjannut, että pop up -toimintaa, eli satunnaista ruoan valmistusta ilman rekisteröityä elintarvikehuoneistoa, voisivat yksityishenkilöiden lisäksi jatkossa harjoittaa toiminimiyrittäjät.

2.1.1 Kotirauhan piiriin kuuluva elintarvikehuoneisto

Rekisteröity elintarvikehuoneisto on mahdollista perustaa myös kotiin. Kotirauhan piirissä sijaitsevan huoneiston ja sen toiminnan vaatimuksiin sovelletaan lainsäädäntöä kuten muihinkin huoneistoihin. Aiemmin kotirauhan piiriin kuuluviin huoneistoihin ei tehty tarkastuskäyntejä, vaan tarkastukset tehtiin asiakirjatarkastuksina ja toimijaa haastatteleamalla. Uusi valvonta-asetus (EU 625/2017) edellyttää, että valvontaviranomaisella on oikeudelliset menettelyt, joilla varmistetaan, että henkilöstöllä on pääsy toimijoiden tiloihin ja mahdollisuus tutustua näiden hallussaan pitämiin asiakirjoihin, jotta se voi suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti. Näin ollen kotirauhan piiriin kuuluviin huoneistoihin tehdään nykyisin tarkastuksia kuten muihinkin huoneistoihin, ja tarkastuksesta muodostuu Oiva-raportti normaaliin tapaan.

2.2 Kontaktimateriaalitoimijat

Kontaktimateriaaleilla tarkoitetaan elintarvikkeen kanssa kosketuksiin joutuvia materiaaleja, mm. astioita, pakkausmateriaaleja, työvälineitä ja laitteita. Kontaktimateriaalialan toimijoita ovat valmistajat, maahantuojat ja markkinoijat. Kontaktimateriaalivalvontaa suoritetaan myös elintarvikehuoneistoissa osana suunnitelmallista valvontaa, mutta näitä kohteita ei rekisteröidä erikseen kontaktimateriaalialan toimijoiksi.

Kontaktimateriaalialan toimijat tekevät valvontaviranomaiselle toiminnastaan ilmoituksen ja kohde merkitään valvontatietojärjestelmään. Kohteisiin tehdään riskinarvioinnin mukaisesti valvontakäyntejä. Kontaktimateriaalitoimijoiden tarkastuksia on ohjeistettu Ruokaviraston ohjeessa (17018/7). Kontaktimateriaalitoimijoiden tarkastusten tulokset tallennetaan valvontatietojärjestelmään samoin kuin elintarvikevalvontakohteiden, mutta kontaktimateriaalitoimijoiden tarkastuksista ei muodostu julkista Oiva-raporttia.

Vatissa kontaktimateriaalitoimijat luokitellaan kolmeen eri toimintatyyppiin: valmistus ja jatkojalostus, maahantuonti sekä jakelu tai markkinointi. Tarkemmat ominaisuustiedot, kuten toiminnan laajuus, kirjataan toiminnan ominaisuustietoihin. Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittämishjeessa (10503/4) kontaktimateriaalitoimijat on jaettu kolmeen eri kokoluokkaan ja kahteen toimintaluokkaan, joiden tarkastustiheydet vaihtelevat välillä 0,35–1 krt/vuosi.

2.3 Alkutuotanto

Alkutuotantopaikat kuuluvat elintarvikevalvonnan piiriin ja toimijoille on asetettu lainsäädännössä rekisteröitymisvelvoite, joka koskee eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta kaikkia alkutuotannon toimijoita. Alkutuotantopaikkoja ei ole aiemmin viety järjestelmällisesti valvontatietojärjestelmään, mutta ennen Vati-sovelluksen käyttöönottoa tiedot pyrittiin saamaan ajan tasalle, jotta ne siirtyisivät oikein uuteen järjestelmään.

Alkutuotantopaikkojen valvonnassa ja valvontatarpeen määrittämisessä käytetään Ruokaviraston ohjetta alkutuotannon elintarvikevalvonnasta ja riskinarvioinnista (ohje 10507/1).

Alkutuotantopaikkojen tarkastuksille on Vati:ssa A,C,D -tarkastuslomake, tarkastuksista muodostuu Oiva-raportti, mutta sitä ei julkaista Oivahymy-verkkosivuilla. Tarkastuslomakkeen käyttöä varten on laadittu erilliset arviointiohjeet, jotka löytyvät Ruokaviraston verkkosivuilta, ja ovat siellä myös toimijoiden käytettävissä.

Alkutuotantopaikkojen säännöllistä valvontaa on asteittain laajennettu maitohygieniatarkastuksista myös muiden alkutuotantopaikkojen tarkastuksiin. Kasviperäisten tuotteiden alkutuotantopaikkojen riskinarvioinnin mukainen tarkastusmäärä (liite 1) on arvio, koska vasta tarkastuksen jälkeen toiminnasta saadaan riittävän kattavaa tietoa, jotta kohdekohtainen riskiluokitus voidaan tehdä luotettavasti. Vuosittain on suunniteltu tehtävän noin 30 tarkastusta kasvisten alkutuotantopaikkoihin, mikä on vastannut noin viidesosaa arvioidusta tarkastustarpeesta.

Maitohygieniatarkastukset ovat kuuluneet kunnaneläinlääkäreiden tehtävänkuvaan, mutta tarkastuksia ei ole saatu tehtyä muiden tehtävien ohessa suunnitelman mukaisesti eli vähintään joka viides vuosi.

Päivitys 2022: Vuonna 2021 eläinlääkintähuollon valvontaresurssi oli 1,5 htv entisen 0,2 htv sijaan. Alkutuotannon valvontaa kohdennettiin riskiperusteisesti, mutta valvonnan monivuotista aliresursointia ei saatu kurottua kiinni. Marraskuussa 2021 40 % tiloista oli tarkastettu ajallaan. Neljä tilaa oli lopettamassa vuoden sisällä, joten näitä kohteita ei enää tarkasteta. Näin ollen 55 % tiloista odottaa tarkastusta. Tarkoitus on vuoden 2022 kuluessa saattaa valvonta asianmukaiselle tasolle vastaamaan kansallista tavoitetta. Alkutuotannon valvontaa vuodelle 2022 on suunniteltu vuoden 2021 lopussa.

2.4 Sisämarkkinatuonti (ent. ensisaapumisvalvonta)

Ensisaapumisvalvonnalla tarkoitettiin muista EU-maista Suomeen toimitettavien eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikevalvontaa. Ensisaapumisvalvonnan tarkoituksena on turvata kyseisten elintarvikkeiden hygieeninen laatu sekä estää eläintautien leviäminen niiden välityksellä.

Ensisaapumisvalvonnan järjestäminen on aiemmin ollut Ruokaviraston vastuulla, mutta vuonna 2020 voimaan tulleella elintarvikelain muutoksella ensisaapumisvalvonta osoitettiin kuntien vastuulle ja ensisaapumisvalvonta -termistä luovuttiin ja otettiin käyttöön käsite ”eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonti”. Nykyisin sisämarkkinatuonti kuuluu osaksi Oiva-valvontaa. Tuontikohteiden kirjaaminen Vati-sovellukseen poikkeaa hieman aiemmasta, jolloin tuonti- ja vienti kirjattiin nk. ominaisuustietoihin, mutta nykyisin sisämarkkinatuontia harjoittaville kohteille perustetaan muun toiminnan rinnalle erillinen toiminta. Valvonnan siirtyminen kuntaan työllistää paitsi kiinteiden elintarvikehuoneistojen valvonnassa, myös ulkomyyntitapahtumissa, joissa useat toimijat harjoittavat sisämarkkinatuontia.

Ruokaviraston määräys 8/2021 koskien tiettyjen eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonti-ilmoituksia on annettu 27.10.2021 ja määräys on tullut voimaan 1.11.2021. Määräyksessä mainittujen eläinperäisten elintarvikkeiden osalta toimijan tulee tehdä sisämarkkinatuonti-ilmoitus. Ilmoituksen voi tehdä käyttäen sähköistä ilmoitusjärjestelmää tai lomaketta.

2.5 Tilapäistapahtumat ja liikkuvat elintarvikehuoneistot

Tilapäistapahtumia valvotaan riskiperusteisesti päivystysvuorossa olevan terveystarkastajan arvion mukaan. Päivystysvuoroista on laadittu kiertävä lista, ja koska tapahtumat ajoittuvat useimmiten viikonlopuille, hoitaa päivystävä tarkastaja tapahtumavalvonnan. Tapahtumajärjestäjältä pyydetään ilmoitus suuresta yleisötilaisuudesta ja listaus tapahtumaan osallistuvista elintarvikemyyjistä. Tämän lisäksi yksittäiset elintarvikemyyjät tiedottavat itse omasta tulostaan joko sähköisellä ilmoituslomakkeella, vapaamuotoisella sähköpostilla tai muulla vastaavalla tavalla.

Suuri osa tilapäistapahtumista toistuu vuosittain ja tapahtumiin saapuvat samat toimijat. Tämä helpottaa riskinarviointia ja valvontaa voidaan kohdistaa niihin toimijoihin, joiden toiminnassa on havaittu puutteita. Nykyisin liikkuvien elintarvikehuoneistojen kohde- ja valvontatiedot saadaan Vatista.

Osa tapahtumajärjestäjistä järjestää viranomaispalaverin hyvissä ajoin ennen varsinaista tapahtumaa. Vaikka itse tapahtumaa ei katsottaisi tarpeelliseksi tarkastaa, on viranomaispalaveriin pyritty aina osallistumaan.

Päivitys 2022: Uuden elintarvikelain mukaan liikkuvat elintarvikehuoneistot tekevät rekisteröinti-ilmoituksen kotikuntaansa. Aiemmin ilmoitus tehtiin siihen kuntaan, missä toimintaa harjoitettiin ensimmäisen kerran. Tästä johtuen liikkuvien elintarvikehuoneistojen merkintäperiaatteet Vatissa vaihtelevat. Lainsäädäntömuutos sekä liikkuvan elintarvikehuoneiston nykyisen määritelmän vajavaisuus aiheuttavat päivitystarvetta kohdetietoihin, jotta valvonnan perusmaksu tulee ohjautumaan valvontakohteille oikein. Liikkuvia elintarvikehuoneistoja koskevien tulkintojen ja lijausten teko on Ruokavirastossa vielä kesken.

2.6 Tarkastusten määrittely ja sisältö

Tarkastuksen tavoitteena on varmistaa elintarvikkeiden ja niiden käsittelyn turvallisuus sekä elintarvikkeiden hyvä terveydellinen ja muu elintarvikemääräysten mukainen laatu sekä varmistaa elintarvikkeiden jäljitettävyys. Tavoitteena on myös varmistaa, että elintarvikkeista annettava tieto on totuudenmukaista ja riittävää eikä johda kuluttajaa harhaan sekä suojata kuluttajaa elintarvikemääräysten vastaisten elintarvikkeiden aiheuttamilta terveysvaaroilta ja taloudellisilta

tappioilta. Kuluttajan suojelun lisäksi valvonnalla pyritään varmistamaan kaikille elintarvikealan toimijoille yhtäläiset liiketoimintamahdollisuudet toteuttamalla valvontaa yhdenvertaisesti ja tasapuolisesti. Tavoitteiden saavuttamisessa toimijoiden ohjauksella ja neuvonnalla on merkittävä rooli, mitä on enenevässä määrin alettu korostaa osana tarkastajan työtä.

Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus. Oiva-tarkastuksista tarkastuskertomus sekä Oiva-raportti muodostuvat Vati-sovellukseen kirjatusta tiedosta. Oiva-järjestelmä on Ruokaviraston määräämä tapa valvontatietojen julkistamisesta (Ruokaviraston määräys (12/2021) elintarvikevalvonnan valvontatiedoista). Tarjoilupaikat ja myymälät ovat kuuluneet Oiva-järjestelmään 1.5.2013 lukien, ja vuoden 2015 alusta järjestelmän piiriin tulivat muut ilmoitetut (nyk. rekisteröidyt) elintarvikehuoneistot. Laitokset (nyk. hyväksytyt elintarvikehuoneistot) tulivat mukaan Oivaan 1.5.2015. Vuoden 2016 alusta lukien myös asiakirjatarkastuksista on muodostunut Oiva-raportti, joka mahdollistaa esimerkiksi uusintatarkastuksen tekemisen asiakirjatarkastuksena. Nykyisin myös valvontasuunnitelman mukaisista projektitarkastuksista muodostuu Oiva-raportti.

Suunnitelman mukaisella tarkastuksella tarkastettavat Oiva-rivit valitaan kohteen toiminnasta johtuvien ja valvontatietoihin perustuvien riskien mukaisesti käyttäen hyväksi Ruokaviraston ohjetta elintarvikehuoneiston riskiperusteisesta valvonnasta (Ruokaviraston ohje 16044/1). Lisäksi tarkastetaan soveltuvin osin kyseiselle vuodelle asetetut painopisterivit ([2.9 Painopisteet ja projektit](#)). Uuden valvontakohteen ensimmäisellä suunnitelman mukaisella tarkastuksella arvioidaan pääsääntöisesti omavalvonnan yleinen vaatimustenmukaisuus sekä tilojen ja välineiden soveltuvuus, riittävyys ja kunnossapito.

Ruokavirasto on laatinut ohjeistusta Oiva-tarkastuksiin. Arviointiohjeet löytyvät www.oivahymy.fi -sivustolta, ja muuta valvontaan liittyvää ohjeistusta löytyy Pikantista sekä Ruokaviraston verkkosivuilta.

Rekisteröityjen huoneistojen tarkastuksilla käytetään apuna lisäksi Ruokaviraston laatimaa ohjetta ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta (16025/6). Valvonnan avuksi ja yhtenäistämiseksi on laadittu Oiva-ohjeita kattavampia ohjeita mm. pakkausmerkintöjen, kontaktimateriaalien, ravitsemus- ja terveystuotteiden ja elintarvikeparanteiden valvontaan. Valvontaohjeet löytyvät Ruokaviraston verkkosivuilta, ja ovat siellä myös toimijoiden käytettävissä.

Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi valvontakohteisiin tehdään tarkastuksia ilmoitusten perusteella, jolloin tarkastus kohdistetaan ilmoituksessa esiin tulleisiin epäkohtiin. Ruokamyrkytys- tai epidemiaepäilytarkastuksella joudutaan yleensä tarkastamaan kohteen toimintaa melko laajalaisesti kiinnittäen huomiota mm. kohteen yleiseen hygieniaan, hygieenisiin työskentelytapoihin sekä omavalvonnan toimivuuteen.

2.7 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Valvonnan vaikuttavuutta edistetään valvonnan riskiperusteisella kohdentamisella. Valvontaa suunnataan sellaisiin kohteisiin, joissa riski on suurin, huomioiden toiminnan laatu ja laajuus, vaaralle mahdollisesti altistuvien kuluttajien määrä, vaaran vakavuus ja toteutumisen todennäköisyys sekä aiemmat valvonnan tulokset. Tarkastustiheys määritetään riskinarviointiin perustuen. Kohteiden riskiluokituksessa käytetään joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta Ruokaviraston ohjetta elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokituksesta ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittämisestä (ohje 10503/4), ja ohjeen liitteessä esitettyjä tarkastustiheyssuosituksia on käytetty tarkastussuunnitelmien (liite 1) laatimisessa. Tarkastustiheydet tallennetaan myös Vati-sovellukseen, ja sovellus järjestää kohteet annetun tarkastustiheyden mukaan automaattisesti työjonolle. Järjestelmä antaa tiettyjen kriteerien perusteella alustavan tarkastustiheyden, mutta järjestelmän luvussa ei ole kaikilta osin huomioitu riskiluokitusohjetta, ja lukuja joudutaan korjaamaan manuaalisesti.

Ruokaviraston ohjeesta poiketen voidaan kohteen valvontahistoria huomioiden tarkastustiheyttä laskea yksittäisistä B-arvosanoista huolimatta, mikäli puutteet ovat olleet sellaisia, että ne eivät heikennä elintarviketurvallisuutta ja toimija on ryhtynyt viipymättä toimenpiteisiin puutteen korjaamiseksi. Lisäksi Ruokaviraston ohjeesta poiketen tarkasteluajankohtana käytetään seuraavan vuoden valvontasuunnitelman laatimisajankohtaa eikä tarkastusmäärää muuteta kesken kalenterivuoden.

Aiemmin Ruokavirasto tulkitsi valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen johdosta tehdyn uusintatarkastuksen alkuperäisen suunnitelmallisen tarkastuksen veroiseksi niin, että seuraavan suunnitelmallisen tarkastuksen ajankohta laskettiin viimeisestä uusintatarkastuksesta.

Valvontayksikössä todettiin, ettei uusintatarkastus korvaa varsinaista tarkastussuunnitelman

mukaista tarkastusta, ja joissakin tapauksissa poikettiin riskiperusteisesti valtakunnallisesta ohjeistuksesta, eikä uusintatarkastusta huomioitu tarkastussuunnitelmissa. Nykyisin Vati-järjestelmän automaattinen työjono on määritetty siten, ettei uusintatarkastuksia enää huomioida seuraavan suunnitelmallisen tarkastusajankohdan laskennassa, joten valvontayksikkö ei tältä osin poikkea enää valtakunnallisesta linjasta.

Liitteessä 1 on esitetty valvontasuunnitelman laatimishetkellä aktiivisten valvontakohteiden lukumäärät, riskinarvioinnin mukainen kohdetyyppikohtainen tarkastustarve sekä käytettävissä olevien resurssien mukaiset tarkastusmäärät. Taulukossa esitetyissä luvuissa ei ole huomioitu suunnitelman mukaisia uusintatarkastuksia eikä uusien kohteiden ensimmäisiä tarkastuksia. Uusintatarkastuksia on noin 5 % suunnitelman mukaisista tarkastuksista, ja resurssien mukaisissa suunnitelmissa on huomioitu, että uusintatarkastukset saadaan tehtyä. Uusien kohteiden ensimmäisten tarkastusten määrästä vuositasolla ei ole tilastotietoa, joten käytännössä nämä tarkastukset korvaavat osittain tarkastussuunnitelmiin kirjattuja tarkastuksia. Tarvittaessa valvontaa suunnataan edelleen suuririskisimpiin kohteisiin ja harkinnan mukaan pieniriskisimpien kohteiden tai loppuvuodelle suunniteltuja tarkastuksia voidaan siirtää seuraavalle vuodelle.

Uusiin rekisteröintivelvoitteen piiriin kuuluviin elintarvikehuoneistoihin tehtävän ensimmäisen tarkastuksen ajankohta määräytyy toiminnan alustavan riskinarvioinnin perusteella.

Tarkastusajankohdan määrittämisessä käytetään ohjeellisesti taulukossa 3 esitettyjä aikoja. Jos uusi rekisteröity toiminta muodostuu siten, että huoneistossa aiemmin toiminut toimija lopettaa toimintansa, mutta uuden toimijan vastuuhenkilöt ovat samat kuin edellisen toimijan, voidaan ensimmäistä tarkastusta harkinnan mukaan siirtää, mikäli edellisestä tarkastuksesta on kulunut vain vähän aikaa. Myös näissä tapauksissa huolehditaan, että uusi toimija saa Oiva-raportin kohtuullisessa ajassa. Valvontaa tehdään pääasiassa ennalta ilmoittamatta, mutta rekisteröityjen toimintojen ensimmäinen ennalta suunniteltu tarkastus voidaan sopia toimijan kanssa etukäteen, jotta toimijalla on mahdollisuus olla tarkastuksella läsnä.

Taulukko 3. Rekisteröityjen elintarviketoimintojen ensimmäisen tarkastuksen ohjeellinen ajankohta.

Elintarvikehuoneistotyyppi	Tarkastuksen ajankohta
Elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai muuten käsitellään pakkaamattomia helposti pilaantuvia elintarvikkeita tai huoneistossa valmistetaan elintarvikkeita, jotka on tarkoitettu erityisryhmille.	Kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta
Elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai muuten käsitellään pakkaamattomia ei-helposti pilaantuvia elintarvikkeita tai säilytetään, kuljetetaan ja myydään pakattuja helposti pilaantuvia elintarvikkeita.	Kolmen kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta
Elintarvikehuoneistossa myydään, säilytetään tai muuten käsitellään ainoastaan pakattuja elintarvikkeita, jotka eivät säilykseen vaadi kylmä- tai kuumasäilytystä.	Kuuden kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta

Liikkuvien elintarvikehuoneistojen tarkastustiheyksiin ei ole erillistä ohjetta, vaan ne tulisi tarkastaa saman riskiluokitusohjeen mukaisesti kuin vastaavat kiinteät huoneistot huomioiden kuitenkin toiminnan tyyppinen kausiluonteisuus, joka vähentää tarkastustarvetta. Liikkuvat elintarvikehuoneistot eivät välttämättä harjoita elintarvikehuoneistotoimintaa valvonnasta vastaavassa kunnassa (kunta, johon elintarvikehuoneistoilmoitus on tehty), jolloin näihin kohteisiin ei saada tehtyä tarkastuksia suunnitellulla tavalla. Liikkuvat huoneistot on jätetty pois tarkastussuunnitelmista, ja niihin tehdään tarkastuksia mahdollisuuksien ja riskinarvioinnin

mukaan. Riskinarviointiin perustuen tarkastus voidaan tehdä myös sellaiseen liikkuvaan elintarvikehuoneistoon, joka on tehnyt ilmoituksen toiseen valvontayksikköön, mutta toimii tällä valvonta-alueella.

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika vaihtelee toiminnan luonteen ja laajuuden mukaan. Keskimääräiset tarkastusajat on esitetty riskiluokitustaulukoissa (Ruokaviraston ohje 10503/4). Näistä ajoista voidaan poiketa, mikäli tarkastus kohteessa vie keskimääräistä enemmän aikaa, esim. jos puutteita on paljon tai oma-valvontadokumenttien etsimiseen tai muuhun tarkastettaviin asioihin liittyvään selvittämiseen menee poikkeuksellisen paljon aikaa.

Tarkastukseen voi kulua enemmän aikaa myös silloin, kun tarkastettavana on huomattavan monta Oiva-riviä. Toimijan neuvomisesta johtuva tarkastusajan pidentyminen ei vaikuta tarkastuksesta perittävään maksuun, koska neuvonta on maksutonta. Tarkastukseen käytetyn ajan lisäksi myös ohjeellista tarkastustiheyttä voidaan muuttaa, mikäli siihen on perusteltu syy. Perustelut poikkeavalle tarkastustiheydelle kirjataan valvontatietojärjestelmään kohteen tietoihin.

Ruokaviraston riskiluokitusohjeen mukaan tietyt valvontakohteet sijoittuvat nk. 0-riskiluokkaan. Tällaiset kohteet kuuluvat rekisteröintivelvoitteen piiriin, mutta joihin ei niiden toiminnan vähäriskisyyden vuoksi kohdisteta suunnitelmallista valvontaa. Tällaisiin kohteisiin tehdään tarkastus toiminnan alussa, mutta tarkastuksesta ei muodosteta Oiva-raporttia. Jatkossa valvontaa suoritetaan tarvittaessa, esim. asiakasyhteydenottojen perusteella. Tällaisia kohteita ovat tietyin edellytyksin esim. apteekit ja kuntosalit sekä pubit. Mikäli pubissa ruokatarjoilu on laajuudeltaan valvontaa vaativaa, luokitellaan se ravintolaksi tai muuksi säännöllisen valvonnan kohteeksi. Myös muut 0-luokan kohteet voidaan riskiperusteisesti siirtää suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Ruoka-aputoimijat kuuluvat rekisteröintivelvoitteen piiriin, mutta niihin ei tehdä suunnitelmallisia tarkastuksia. Riskiluokitusohjeen mukaisesti sellaisiin ruoka-apukohteisiin, joiden toimintaan kuuluu helposti pilaantuvien elintarvikkeiden käsittelyä tai jakamista, tehdään ensimmäinen tarkastus, ja muita ruoka-aputoimijoita valvontaan ilmoitusten ja valitusten perusteella. Ruoka-aputoimijoille on myönnetty tiettyjä helpotuksia, joista kerrotaan tarkemmin ruoka-aputoimintaa laaditussa ohjeessa (Ruokaviraston ohje 16035/2). Ruoka-aputoimijoilta ei myöskään peritä vuosittaista perusmaksua.

2.8 Näytteenotto

Valvontasuunnitelman liitteenä olevassa elintarvikehuoneistojen näytteenottosuunnitelmassa (liite 2) on määritetty kohteen omavalvonnan toimivuuden varmistamiseksi otettavat näytteet. Näytteenottosuunnitelma voisi sisältää myös valvontayksikön omiin valvontaprojekteihin sisältyviä näytteitä. Valtakunnallisiin valvontaprojekteihin liittyvät näytteet on kuvattu luvussa painopisteet ja projektit ([luku 2.9](#)). Sellaiset näytteet, jotka on kohdistettu riskiperusteisesti ja sisältyvät näytteenottosuunnitelmaan, ovat toimijan kustannettavia. Omavalvonnan toimivuuden arvioimiseksi määrätyt viranomaisnäytteet perustuvat pääsääntöisesti mikrobikriteeriasetukseen ((EY) N:ro 2073/2005) ja Ruokaviraston laatimaan mikrobikriteeriasetuksen sovellusohjeeseen (ohje 4095/04.02.00.01/2020/3). Liitteen 2 taulukossa esitettyjen näytteiden lisäksi valvontakohteen laiminlyömät lakisääteiset omavalvontanäytteet voidaan korvata toimijan kustannettavilla viranomaisnäytteillä.

Valvontasuunnitelman mukaiseksi näytteenotoksi luetaan myös Ruokavirastosta tulevat seurantaohjelmiin sisältyvät näytteenottopyynnöt. Seurantaohjelmat voivat olla kansallisia (esim. salmonellavalvontaohjelma) tai EU-tasoisia (esim. vierasainevalvontaohjelmat). Näytteenotot kirjataan tilastointia varten Vati-sovellukseen, mutta näytetuloksia ei tallenneta. Näytteenottopyyntöjä tulee vuosittain muutamia. Näytteenotoista aiheutuneet kustannukset laskutetaan Ruokavirastolta.

Valvontasuunnitelman ulkopuolisia näytteitä otetaan harkinnan mukaan epäilyyn perustuen esim. ruokamyrkytysepidemiatilanteissa. Lisäksi Ruokavirastolta voi tulla kiireellisiin valvontatoimiin liittyviä näytteenottopyyntöjä, mutta niiden tutkimuskustannuksista vastaa Ruokavirasto.

Elintarvikehuoneistojen tulee elintarvikehuoneistoilmoituksessa ilmoittaa, jos talousvesi otetaan omasta kaivosta. Elintarvikevalvontaviranomainen ilmoittaa saamansa tiedon terveydensuojeluviranomaiselle, jolloin talousveden valvonta tulee osaksi terveydensuojelulain mukaista valvontaa. Oman kaivon varassa olevien elintarvikehuoneistojen talousveden valvontaan sovelletaan ympäristölautakunnan 17.5.2005, 79 §:n päätöstä. Päätös perustuu pohjavedessä havaittujen riskien arviointiin. Päätöksen mukaan oman kaivon varassa olevien elintarvikehuoneistojen kaivovedestä otetaan viranomaisvalvonnan mukainen vesinäyte kolmen

vuoden välein. Sen lisäksi toimijaa ohjeistetaan valvomaan talousveden mikrobiologista laatua vähintään kerran vuodessa niinä vuosina jolloin valvontanäytettä ei oteta.

2.9 Painopisteet ja projektit

Päivitys 2022: Vuoden 2021 suunnitelman toteuma on jäämässä alhaiseksi kuten vuonna 2020. Jotta tarkastusvelka ei kasvaisi enempää, pyritään tarkastukset edelleen pitämään lyhyinä, jotta niitä saataisiin tehtyä mahdollisimman tehokkaasti. Käytännössä tarkastuksia voidaan lyhentää painottamalla tarkastus elintarviketurvallisuuden kannalta ensisijaisiin seikkoihin, kuten puhtauteen ja lämpötilahallintaan ja arvioida harvemmin tarkastettavat Oiva-rivit vain kerran kolmessa vuodessa, vaikka rivit olisivat painopisteinä. Ruokaviraston koronaohjetta noudatellen uusien toimintojen tarkastukset pyritään tekemään ohjeellisten aikojen mukaisesti, ja sellaisiin paikkoihin, missä tarkastuksilla on aiemmin havaittu puutteita, pyritään tarkastukset tekemään riskinarvioinnin mukaisen tarkastustiheyden mukaisesti. Äkillistä valvontatarvetta vaativat tehtävät, kuten ruokamyrkytyspäilyt menevät tehtävissä aina etusijalle. Kasviperäisten tuotteiden alkutuotantopaikkojen valvonta on päätetty jättää vähäriskisenä toimintana toistaiseksi suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle.

Päivitys 2022: Ruokavirasto on julkaissut päivitettyt painopisteet vuodelle 2022. Oiva-riveistä valtakunnallisiksi painopisteiksi on valittu jäljitettävyyserivit 16.1 (muiden kuin eläinperäisten elintarvikkeiden jäljitettävyyys) sekä 16.9 (eläinperäisten elintarvikkeiden jäljitettävyyys). Painopiste kohteiden saattamisesta valvonnan piiriin ja kohdetietojen saattamisesta ajan tasalle jatkuu edelleen. Lisäksi Ruokavirasto on osoittanut kunnille tehtäväksi tulevien vuosien painopisteiden suunnittelutyöhön osallistumista.

Ruokavirastolla on valtakunnallisia valvontaverkostoja, joihin kuntien elintarvikevalvojat voivat liittyä oman mielenkiintonsa ja tarpeidensa mukaisesti. Verkostoissa käydään keskustelua ja jaetaan tietoa tietyistä aihealueista. Verkostot auttavat mm. seuraamaan lakitulkintoja ja muita ajankohtaisia asioita yhtenäistään valvontaa valtakunnallisesti. Valvontayksikön viranhaltijoita kuuluu elintarvikeparanteiden valvontaverkostoon, ravintolisien valvontaverkostoon sekä kontaktimateriaalivalvonnan verkostoon.

Valvonnan yhtenäisyyden parantamisen lisäksi tiettyjen Oiva-rivien valitsemisella tarkastettavaksi määräajoin pyritään varmistamaan, että kaikki Oiva-rivit tulevat kohteissa tarkastetuksi vähintään kolmen vuoden välein. Tätä käytäntöä on noudatettu Oiva-järjestelmä alkuajoista lähtien.

Myös Ruokavirasto on alkanut asettaa painopisteiksi tiettyjä Oiva-rivejä, mutta valtakunnallisten painopisterivien valvontasykli on pidempi kuin valvontayksikön omien painopisteiden. Tämän vuoksi valvontayksikön omia painopisterivejä ei voida täysin korvata valtakunnallisilla painopisteillä.

Päivitys 2022: Rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen tarkastusten painopistealueiksi vuodelle 2022 ovat soveltuvien osin vuorossa seuraavat Oiva-rivit:

3.5 Haitta- ja muut eläimet

3.6 Jätehuolto

3.7 Sivutuotteiden erilläänpito

3.8 Sivutuotteiden jäljitettävyyden seuranta

4.4 Henkilökunnan terveydentilan seuranta

4.5 Henkilökunnan perehdytys, opastus ja koulutus

4.6 Hygieniaosaamisen todentaminen

13.1 Pakolliset elintarviketiedot (pakatut ja pakkaamattomat elintarvikkeet)

13.2 Ravintoarvomerkintä

13.3 Markkinointi

13.4 Lihan erityislainsäädännön edellyttämät tiedot (Naudanliha, sianliha, lampaan- ja vuohenliha ja siipikarjanliha sekä kyseisen eläimen lihaa sisältävä jauheliha)

13.5 Kalastus- ja vesiviljelytuotteiden erityislainsäädännön edellyttämät tiedot

13.6. Maidon sekä elintarvikkeen ainesosana käytetyn maidon ja ainesosana käytetyn lihan alkuperämaan ilmoittaminen

Kohteiden vaihtelevista tarkastustiheyksistä johtuen painopistealueiden mukaisia rivejä ei aina saada tarkastettua kyseisenä vuonna vaan ne tarkastetaan mukautetussa syklistä. Jos kohteeseen tehdään Oiva-tarkastuksen yhteydessä myös projektitarkastus, pyritään arvioimaan samalla myös projektin aiheeseen liittyvät Oiva-rivit.

3 Terveydensuojelun valvontasuunnitelma

Terveydensuojelulain tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Lain tavoitteena on myös ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveydensuojelulaissa päävastuu terveydensuojelun valvonnan toteuttamisesta on säädetty kunnan tehtäväksi. Valvira ja aluehallintovirastot ohjaavat kunnallisten terveydensuojeluviranomaisten toimintaa. Valvira on laatinut kattavan, koko terveydensuojeluvälön käsittävän valvontaohjeiston sekä lisäksi malliasiakirjoja ja muuta toimintaa ohjaavaa ohjeistusta. Valvontaohjeisto on käytettävissä Valviran verkkosivuilla ja ekstranetissä. Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman päivitys on tehty vuosille 2021-2024.

Terveydensuojelulain mukaisesta valvonnasta kohdistuu muita toimialoja enemmän valvontaresursseja ei-suunnitelmalliseen valvontaan, esimerkiksi asunnontarkastukset, sisäilmaselvityksiin liittyvät kokoukset, raportteihin perehtyminen ja asiantuntijana toimiminen vievät työpanoksesta huomattavan osan.

Terveydensuojelulainsäädäntö uudistui laajasti edellisellä ohjelmakaudella vaikuttaen erityisesti talousvesivalvontaan. Myös asumisterveysvalvontaa ohjeistettiin uudelleen ja valvontakohteiden ilmoitusvelvollisuuteen tehtiin kattavia muutoksia. Säädösten ja ohjeiden uudistaminen jatkuu edelleen. EU-komissio hyväksyi uuden juomavesidirektiivin, joka tuli voimaan 12.1.2021. Kansalliselle toimeenpanolle on aikaa kaksi vuotta. Juomavesidirektiivi edellyttää poikkihallinnollisesti useita lainsäädäntömuutoksia ja useissa kohdissa on eri määräaikoja. Keskeisiä uudistuksia ovat muun muassa laatuvaatimusten päivitys pääosin Maailman

terveysjärjestön (WHO) suositusten mukaisesti, juomavesidirektiivin ja vesiputedirektiivin säännösten yhteen sovittaminen, koko vedentuotantoketjun riskinarviointi ja riskienhallinta vedenmuodostumisalueelta kuluttajan hanaan (WSP), kiinteistöjen vesijärjestelmien riskinarviointi ja riskienhallinta, talousvettä toimittavien laitosten käyttötarkkailu (omavalvonta), vedenkäyttäjille aiempaa enemmän tietoa (laitoksen toiminta ja tehokkuus, ajantasaiset laatutiedot verkossa), kiertotalouden edistäminen (vähennetään energiankulutusta ja hukkaveden määrää, hanaveden luotettavuuden ja saatavuuden parantaminen vähentää pulloveden käytöstä syntyvää muovijätettä) sekä veden kanssa kosketuksissa olevien rakennustuotteiden materiaaleille asetettavat hygieeniset vaatimukset.

Päivitys 2022: Uimavesinäytetulosten raportointi muuttui vuonna 2016, kun pitkään valmisteltu talous- ja uimavesinäytetulosten siirtyminen laboratorion tietojärjestelmistä suoraan valvontayksiköiden tietojärjestelmien kautta keskitettyyn järjestelmään otettiin käyttöön. Vati-sovelluksen kehittämisessä on huomioitu myös laboratoriotulosten siirtyminen laboratorion valvontatietojärjestelmään. Yleisten uimarantojen valvontatulokset raportoidaan Vati-sovelluksen kautta. Vuonna 2022 Vati-järjestelmän kautta saadaan mahdollisesti myös uimarantojen luokittelu, jolloin niitä ei enää tarvitse määrittää manuaalisesti. Vati-järjestelmää kehitetään, jotta talousvesinäytetulosten raportointia saataisiin suoraan tietojärjestelmän kautta. Vuoden 2022 talousvesiraportointi tehdään entiseen tapaan Excel-taulukoilla. On mahdollista, että talousvesitulosten raportointi suoraan tietojärjestelmän kautta alkaa vasta, kun juomavesidirektiiviä aletaan soveltaa kansallisesti.

Päivitys 2022: Terveysturvallisuuslain muutos hyväksyttiin samaan aikaan, kun tätä valvontasuunnitelmaa päivitettiin. Lakiuudistuksen vaikutusta valvontaan ja resursseihin ei vielä täysin voida arvioida. Joka tapauksessa lakiuudistus lisää tarvetta tarkastella ja päivittää valvontakohdetietoja Vati-järjestelmässä.

Kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi kunnan tehtävänä on myös muu terveydensuojelulain tarkoittama valvonta. Tällaista muuta valvontaa, mikä ei vaadi säännöllisyyttä, ovat erilaiset suunnitelmaan sisältymättömät yllättävät valvontatapaukset, joita ovat muun muassa asumisterveyteen liittyvät tarkastukset ja mittaukset, epidemiaselvitykset, asiakkaiden valitukset sekä näihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet.

Lisäksi toiminta terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, kehittäjänä, neuvojana ja ohjaajana vaatii resursseja. Lakisääteisiin tehtäviin kuuluvat myös erilaiset raportointitehtävät esimerkiksi talous- ja uimavesinäytetulosten raportointi aluehallintovirastoon.

3.1 Ilmoitetut ja hyväksytyt valvontakohteet

Useimmat terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet ovat ilmoituksenvaraisia. Talousvettä toimittavat laitokset hakevat pääsääntöisesti toiminnalleen hyväksyntää ja hyväksynnästä tehdään päätös. Toiselta laitokselta vetensä ottava talousvettä toimittava laitos kuuluu myös ilmoitusmenettelyn piiriin. Ilmoitus- tai hakemuskäsittely saattaa kohteen suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Hakemuksen ja ilmoituksen käsittely on ohjeistettu toimintajärjestelmässä. Suunnitelmallisen valvonnan valvontakohteita ovat muun muassa talousveden jakelu, uimarannat, allasvesi, päiväkodit, koulut, oppilaitokset, majoitushuoneistot, kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset, sosiaalihuollon palvelut sekä liikunta ja virkistystoiminta. Lisäksi terveydensuojeluviranomainen voi pyytää riskinarvioinnin perusteella ilmoituksen muustakin terveydensuojelulain 13 §:n mukaisesta toiminnasta ja ottaa toiminnan suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ilmoitusvelvollisuuden arvioimisessa käytetään apuna Valviran laatimia valvontaohjeistuksia. Erilliset ilmoitusmenettelyn soveltamisohjeet on laadittu julkisten majoitushuoneistojen ilmoitusmenettelystä (Ohje 7/2017) sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen toimintayksiköiden ilmoitusmenettelystä (Ohje 1/2019). Ohjeet löytyvät Valviran verkkosivuilta. Majoitushuoneistoja koskevien ilmoitusten käsittelystä annetaan sähköpostilla tieto sekä poliisilaitokselle että pelastuslaitokselle. Myös rakennusvalvontaa tiedotetaan tarvittaessa.

Terveydensuojelulain mukaisiin kotirauhan piiriin kuuluviin kohteisiin ei kohdisteta suunnitelmallista valvontaa, eikä tarkastusta voi tehdä edes toiminnanharjoittajan luvalla. Jos toiminnanharjoittaja itse pyytää tarkastusta, voidaan sellainen tehdä. Vakavaa terveyshaittaa epäiltäessä asuntoon voidaan tehdä tarkastus ilman asukkaan suostumusta, mutta tällöin tarkastuksen suorittamiseen tulee olla kunnan terveydensuojeluviranomaisen kirjallinen määräys (terveydensuojelulaki 46 §). Hämeenlinnan kaupungin hallintosäännössä määräys on delegoitu ympäristöjohtajalle.

3.1.1 Varuskuntien majoitus- ja oheistilat

Varuskuntien majoitustiloja on aiemmin valvottu asumisterveysasetuksen mukaisesti eli terveyshaittaepäilyjen perusteella. Puolustusvoimat, STM ja Valvira ovat tehneet uuden linjauksen, jonka mukaan kyseiset tilat kuuluvat terveydensuojelulain suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Kasarmien kuntosaleja, saunoja ja muita oleskelutiloja valvotaan kuten muitakin oheistiloja. Muutos koskee valvonta-alueella sijaitsevan Parolannummen varuskunnan kasarmirakennuksia. Kohteet ovat valvonnassa uuden ohjeistuksen mukaisesti.

3.2 Asumisterveys ja muu terveyshaittaepäily

Asumisterveys on terveydensuojelun toimialaan kuuluva osa-alue, joka ei sisällä lainkaan suunnitelmallista valvontaa, vaan tarkastukset tehdään kuntalaisten tekemien asunnontarkastuspyyntöjen perusteella. Terveyshaittaa voivat aiheuttaa mm. tupakansavu, kosteusvaurioiden aiheuttamat mikrobikasvustot, fysikaaliset tekijät, kuten melu ja kemialliset tekijät.

Asumisterveysasioista vastaavan tarkastajan työajasta kuluu merkittävä osa neuvontaan ja ohjaukseen. Mikäli tilanne edellyttää asunnontarkastusta, tekee asiakas valvontayksikön verkkosivuilta löytyvällä E-lomakkeella asunnontarkastuspyynnön. Tarkastus sovitaan tilannekohtaisesti asukkaan ja tarvittaessa muiden asianomaisten kesken sen jälkeen, kun asia on lähtenyt vireille asukkaan tai asukkaan edustajan laatiman asunnontarkastuspyyntölomakkeen saavuttua terveysvalvontaan tai muun yhteydenoton jälkeen. Joissakin tilanteissa, esimerkiksi korjaussuunnitelmaa arvioitaessa, tarkastus voidaan tehdä myös toimistolla asiakirjatarkastuksena. Tarkastuksen johdosta asunnon omistajaa voidaan velvoittaa ryhtymään tarkempiin selvitystoimiin haitan selvittämiseksi, ja haitan poistamisesta voidaan pyytää toimenpidesuunnitelma. Mikäli omistaja ei ryhdy riittäviin toimenpiteisiin haitan poistamiseksi ja asunnon terveydelliset olot sitä edellyttävät, voidaan asunto asettaa asumiskieltoon.

Valvira on laatinut laajan, viisiosaisen ohjeistuksen asumisterveysasetuksen (STM 545/2015) soveltamisesta. Ohjeet löytyvät Valviran ekstranetistä. Asumisterveysasetuksen soveltamisohjeen osa III on päivitetty 8.10.2021.

Valvira suosittelee asumisterveysasetuksen soveltamisohjeen osassa V, että ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella olisi ainakin yksi rakennusterveysasiantuntija- (RTA) pätevyyden omaava viranhaltija. Tällä hetkellä yksikössä ei työskentele RTA- pätevyyden omaavia tarkastajia.

3.3 Säteilylain valvonta

Säteilylaki (859/2018) pohjautuu EU:n säteilyturvallisuudirektiiviin ja sen tarkoituksena on suojata ihmisten terveyttä säteilyn aiheuttamilta haitoilta. Säteilylain valvonta kuuluu pääasiassa säteilyturvakeskukselle (STUK), mutta lain 15 §:n mukaisesti valvontavastuuta on osoitettu myös kunnan terveydensuojeluviranomaiselle, mm. talousveden radioaktiivisuuden ja asuntojen ja muiden oleskelutilojen radonvalvonta kuuluu kunnan terveydensuojeluviranomaiselle.

Radon on tupakoinnin jälkeen merkittävin tunnettu keuhkosityövän aiheuttaja. Sisäilman radon on suomalaisille yleisin säteilyaltistuksen aiheuttaja, joten sisäilman radonkuormaa vähentämällä voitaisiin vähentää keuhkosityöpärisiä. Vuonna 2020 on julkaistu kansallinen toimintasuunnitelma radonista aiheutuvien riskien ehkäisemiseksi. Suunnitelmassa esitetään pitkän aikavälin tavoitteet ja keinot, joissa pääpaino on sisäilman radonpitoisuuden vähentämisessä.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo radonpitoisuuksien viitearvojen noudattamista sekä radonpitoisuuden selvitysvelvollisuutta. Tiloja, joita selvitysvelvollisuus koskee, ovat mm. koulut, päiväkodit, vastaanottokeskukset ja tehostetun palveluasumisen yksiköt. Tilat on määritelty tarkemmin säteily- ja terveydensuojelulaeissa. Tiloista vastaavien toiminnanharjoittajien on tarkastuksen yhteydessä annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta. Ionisoivasta säteilystä annetussa asetuksessa (STMa 1044/2018) asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi on asetettu 300 Bq/m³ ja uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m³.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo myös talousveden radonpitoisuutta. Talousveden radonpitoisuuden valvontaan sovelletaan STM:n asetuksia 1352/2015 ja 401/2001.

Säteilyturvakeskus toimii talousveden radioaktiivisuuden valvonnan asiantuntijana, ja säteilyturvakeskukselle on ilmoitettava viivytyksettä, jos radioaktiivisuuden laatuvaatimus (alle 1000 Bq/l) ei täyty. Mikäli pitoisuus ylittää laatuvaatimteen (alle 300 Bq/l), mutta ei

laatuvaatimusta, kunnan terveydensuojeluviranomainen ryhtyy toimenpiteisiin riskinarvioinnin perusteella.

Myös solariumien valvonta on säteilylaissa osoitettu kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtäväksi. Lain 173 §:ssä on säädetty tarkastettavista asioista, joita ovat mm. laitteiden sijoittelu, vastuuhenkilön nimeäminen, käyttöohjeiden antaminen asiakkaille, solariumlaitteessa oleva ajastuksen säätö sekä solariumlamppujen nimikkeet ja tyypit. Valvontaa tehdään terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä.

3.4 Ennakoiva terveydensuojelutyö

3.4.1 Lausunnot

Ympäristönsuojelulaki edellyttää ympäristönsuojeluviranomaista pyytämään ympäristölupaan aina lausuntoa myös terveydensuojeluviranomaiselta. Jos terveydensuojeluviranomaisella on asiaan huomautettavaa, laaditaan valvontatietojärjestelmään lausunto, joka on liitettävissä lupakäsittelyn asiakirjoihin. Jos huomautettavaa ei ole, tieto lausunnon pyytämisestä kirjataan päätökseen, eikä terveydensuojeluviranomainen laadi erillistä, kirjallista lausuntoa.

Terveydensuojeluviranomainen antaa lausuntoja myös aluehallintoviraston valmistelemista ympäristöluvista, kaavoituksesta, rakennusluvista, lainsäädäntömuutoksista, vesihuollon toiminta-alueella olevien kiinteistöjen liittymisvapautuksista ja riistakeskuksen poikkeamislupiin lintujen rauhoitussäännöksistä.

3.4.2 Sidosryhmätyöskentely

Sidosryhmätyöskentely on nostettu keinoksi toteuttaa terveydensuojelun painopistettä elinympäristöterveyden edistämisestä ja yhteistyöstä. Aktiivisella sidosryhmätyöskentelyllä edistetään myös ohjelmakauden teeman, viranomaisyhteistyön toteutumista.

Ympäristöterveydenhuollon toimialoista terveydensuojelulla on laajin ja vakiintunein yhteistyöverkosto ja sidosryhmätyöskentelyllä on suuri merkitys terveydensuojelulain tavoitteen toteutumisessa.

Koulujen ja päiväkotien sisäilmaongelmia käsitellään moniammatillisissa sisäilmatyöryhmissä. Sisäilmatyöryhmät on vakiintunut työskentelytapa terveyshaittojen ehkäisemisessä ja jo

todettujen haittaepäilyjen kuntoon saattamisessa. Sisäilmatyöryhmien kokouksiin valmistautuminen ja tausta-aineistoihin perehtyminen vievät merkittävästi kohteiden valvojien työaika, mutta ryhmiin osallistuminen koetaan merkitykselliseksi sisäilmaongelmien käsittelyssä ja ennalta ehkäisemissä.

Terveydensuojeluvalvontaa tekevillä viranhaltijoilla on tehtäväkuviensa mukaisesti yhteistyötä myös mm. aluehallintoviraston, Valviran, THL:n, pelastusviranomaisen, poliisin ja ELY-keskuksen kanssa.

Viranomaispalveluiden sisäisen sidosryhmätyön aktiivinen kehittäminen on laitettu alulle vuonna 2018, jolloin viranomaispalveluiden eri yksiköt kokoontuivat kartoittamaan yhteistyötarpeita tavoitteena luoda uusia toimivia yhteistyökäytäntöjä. Terveydensuojelun viranhaltijat ovat jatkaneet yhteistyötä erityisesti rakennusvalvonnan kanssa. Yhteistyö ympäristönsuojelun kanssa on luontevaa, koska yksiköt sijaitsevat samoissa tiloissa.

Alkoholilaki (1102/2017) edellyttää alkoholivalvontaviranomaisen toimittamaan toimijoiden jatkoaikailmoitukset terveydensuojeluviranomaiselle. Toimitetut ilmoitukset kirjataan tiedoksi valvontatietojärjestelmään, mutta ne eivät automaattisesti edellytä muita toimenpiteitä. Mikäli toiminnasta aiheutuu haittaa, voi terveydensuojeluviranomainen edellyttää toimijalta terveydensuojelulain mukaista ilmoitusta. Mikäli toiminnasta aiheutuvan terveyshaitan poistamiseksi toimijalle tulee antaa määräyksiä, tulee päätökset toimittaa tiedoksi alkoholivalvontaviranomaiselle. Valvira on ohjeistanut jatkoaikailmoitusten käsittelyä ja siihen liittyvää yhteistyötä viranomaisten ja muiden tahojen välillä 15.2.2018 päivätyllä kirjeellä, joka löytyy Valviran ekstranetistä.

3.5 Tarkastusten määrittely ja sisältö

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä tai olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaitta voi syntyä.

Terveydensuojelulain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset kirjataan Vatin valvontalomakepohjiin. Kaikki terveydensuojelun valvontalomakkeet muuttuivat vuoden 2021

alussa. Valvontalomakkeita on päivitetty osana Vati-tietojärjestelmän kehitystyötä ja uudet lomakkeet löytyvät Vati-järjestelmästä. Vedenjakelualueiden ja tukkuvesilaitosten, uima-altaiden, uimarantojen sekä terveydensuojelulain mukaisten huoneistojen, oppilaitosten, päiväkotien ja sosiaalialan laitosten tarkastuslomakkeet on päivitetty ja otettu käyttöön.

Terveydensuojelulain mukaiset tarkastukset saattavat sisältää myös tupakkalain mukaista valvontaa. Tupakkalain mukainen valvonta kohdistuu pääsääntöisesti savuttomiin tiloihin, jotka eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin. Mikäli muun valvonnan yhteydessä näissä kohteissa havaitaan puutteita, laaditaan tarkastuksesta erillinen, tupakkalain mukainen tarkastuskertomus. Myös vähäriskisten, säännöllisen valvonnan ulkopuolelle jäävien elintarvikehuoneistojen tarkastus voidaan suorittaa terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen yhteydessä. Mikäli havainnot edellyttävät jatkotoimenpiteitä, siirtyy valvonta elintarvikevalvonnasta vastaavalle tarkastajalle.

3.6 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet on tarkastettava riittävän usein, mutta vähintään kerran viidessä vuodessa, ja siten, että terveyshaittaa mahdollisesti aiheuttavat tekijät havaitaan tarkastuksilla. Tarkastustiheyden määrittäminen on tehty valtakunnallisen valvontaohjelman riskiluokitusohjeen sekä kohdekohtaisen riskinarvioinnin mukaisesti. Terveydensuojelulain mukaiset kohteet on jaettu kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määritetään valvontakohdetyypin yleinen tarkastustiheys. Poiketen elintarvikevalvonnan riskinarvioinnista, terveydensuojelulain mukaisissa kohteissa tarkastusmäärää voidaan myös lisätä keskusviraston antamasta ohjeellisesta tarkastusmäärästä. Riskiluokitukseen perustuvat tarkastusmäärät sekä suunnitellut tarkastusmäärät on esitetty liitteessä 3. Kohteissa, joihin on tehty kohdekohtainen riskinarviointi, lähtökohtana on käytetty Valviran ohjeellista riskiluokkaa.

Ohjeellisten tarkastustiheyksien lisäksi oppilaitosten tarkastussuunnitelmassa on huomioitu tarkastusten ajoittaminen samaan rytmiin terveydenhuoltolaissa (1326/2010) säädettyjen tarkastusten kanssa. Yhteistarkastuksista on säädetty valtioneuvoston asetuksella (338/2011).

3.7 Näytteenotto

Terveystarkastuslain mukaisten kohteiden suunnitelmallinen näytteenotto kohdistuu pääsääntöisesti lakisääteisiin talous- ja uimavesinäytteisiin. Terveystarkastuslaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät talous- ja uimavesistä otettavat näytemäärät sekä näytteistä tehtävät analyysit. Valvontayksikössä otettavien näytteiden määrät on esitetty liitteessä 4. Näytemäärät on kerätty kohdekohtaisista valvontaohjelmista ja näytteenottosuunnitelmista, joissa on huomioitu kohteiden erityispiirteet.

STM:n asetus 1352/2015 talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista merkitsee päivitystarvetta näytteenottosuunnitelmiin, koska näytteenottoasuunnitelman tulee perustua laitospäivittäiseen riskinarviointiin. Riskinarvioinnin (Water Safety Plan = WSP) tulee kattaa koko vedenjakeluketju pohjavedestä käyttäjän hanaan asti. Alueen suurimman talousvettä toimittavan laitoksen valvontatutkimusohjelma ja näytteenottosuunnitelma perustui vuoden 2020 alusta hyväksytyyn riskinarviointiin. Vuonna 2021 hyväksyttiin yhden talousvettä toimittavan laitoksen riskinarvioinnit ja sen pohjalta päivitettiin valvontatutkimusohjelma.

Talous- ja uimavesinäytteitä ottavat sekä terveystarkastajat että muut henkilöt. Yhtenä näytteenottajaryhmänä toimivat KVVY Tutkimus Oy:n ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointin suorittaneet näytteenottajat. Henkilösertifiointin suorittaminen riittää näytteenottajan pätevyyden todistamiseksi. Toisena näytteenottajaryhmänä toimivat muut kuten vesilaitosten, uimahallien ja kylpylän edustajat. Valvontakohteiden edustajille on suositeltu ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointia. Mikäli näytteenottajalla ei ole ympäristönäytteenottajan henkilösertifikaattia, viranomaispalvelujen terveystarkastaja kouluttaa näytteenottajat. Koulutuksessa käydään läpi ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointissa vaadittavat osa-alueet. Koulutuksen jälkeen näytteenottaja tuntee vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet. Näytteenottajan pätevyys varmistetaan vesinäytteenoton näyttökokeella, jonka koulutukseen osallistuneet suorittavat. Hyväksytyjen näytteenottajien nimet päivitetään Vati-järjestelmään esimerkiksi tarkastustapahtumien kirjaamisen yhteydessä.

Päivitys 2022: Valvontasuunnitelmaan voidaan sisällyttää myös muuta suunnitelmallista näytteenottoa esimerkiksi projektinäytteitä. Vuodelle 2022 ei suunnitella näytteenottoa.

3.8 Painopisteet ja projektit

Asettamalla valvonnalle painopisteitä, valvontaa kohdistetaan määrätietoisesti sellaisiin valvonnan osa-alueisiin, joissa on havaittu kehitettävää tai joissa on esim. tapahtunut merkittäviä lakimuutoksia. Parhaimmillaan painopisteet sulautuvat normaaliksi toiminnaksi ja hyväksi käytännöiksi. Ohjelmakauden yhteiset painopisteet on määritetty terveydensuojelun valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ja tulukossa 4. Valvontayksikkö huomioi painopisteet valvonnassaan asianmukaiseksi katsomallaan tavalla. Painopisteet on kuvattu tarkemmin valtakunnallisessa valvontaohjelmassa.

Taulukko 4. Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman painopisteet vuosille 2020-2024.

Terveydensuojelun painopisteet 2020-2024
Omavalvonnan tukeminen
Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta: <ul style="list-style-type: none">• Toiminnanharjoittajien tukeminen riskien tunnistamisessa, joista voi aiheutua terveyshaittaa ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa• Omavalvonnan tukeminen tarkastuskäynnillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä lyhyellä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa ja ohjauksessa• Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen
Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö
Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta: <ul style="list-style-type: none">• Viranomaisyhteistyön merkitys elinympäristöterveyden edistämässä merkittäväksi osaksi kuntien strategiatyötä

Terveydensuojelun painopisteet 2020-2024

- Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy viranomaisten yhteistyönä
- Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien yhteensovittaminen sekä valmiusharjoitukset

Omaavunnon tukemista toteutetaan pyytämällä tarkastuksen yhteydessä toiminnanharjoittajaa selvittämään, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja on otettu käyttöön. Toiminnanharjoittajaa voidaan joutua auttamaan terveyshaittaa aiheuttavien riskien tunnistamisessa. Riskien tunnistamisella ja seurannalla on ennaltaehkäisevä vaikutus terveyshaittojen syntymiseen.

Kaupungin strategiatyössä on huomioitu viranomaisyhteistyön merkitys elinympäristöterveyden edistämässä nimeämällä valvontayksiköstä edustaja kaupungin HyTe-työryhmään (laajennettu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä). Elinympäristöterveyden edistäminen on otettu mukaan hyvinvointiraporttiin, jonka toimenpiteet ovat osa vuosittaista toiminnan suunnittelua ja toteuttavat käytännössä kaupungin strategista päämäärää ”hyvinvointia edistävä kaupunki”. Hyte-työn painopisteiksi on valittu radon, talousvesi ja ulkoilman hiukkaset.

Päivitys 2022: Elinympäristöterveyden edistämistä ja yhteistyötä toteutetaan yleisesti sidosryhmätyöskentelyn avulla. Vesihuollon häiriötilanteisiin varaudutaan osallistumalla vesilaitoksen koordinoimaan harjoitukseen. Vuosien 2020 ja 2021 harjoitus jouduttiin perumaan vallitsevan koronatilanteen vuoksi. Vuoden 2020 harjoituksen oli suunniteltu käsittelevän varavedenjake- luan, ja harjoituksessa oli tarkoitus harjoitella yhteistyötä erityisesti sosiaalipalveluiden kanssa. Vesihuollon häiriötilanteiden harjoitukset jatkuvat, kun koronatilanteen sallii. Ympäristöterveydenhuolto osallistui ympäristöterveydenhuollon valtakunnalliseen valmiusharjoitukseen YMPPI21, jossa harjoitettiin toimimista liikenneonnettomuustilanteessa, jossa osallisena oli kemikaalirekka. Hämeen ELY-keskus on kertonut, että tulevissa vesihuollon tapaamisissa pohditaan myös toimintaa vesihuollon häiriötilanteissa painottuen yhteistyöhön

ympäristönsuojeluviranomaisten kanssa. Sidosryhmätyöskentelystä on kerrottu tarkemmin luvussa [3.4.2 Sidosryhmätyöskentely](#).

Edellisen ohjelmakauden painopisteet on osittain saatettu osaksi valvontayksikön normaalia toimintaa.

4 Tupakkalain ja nikotiinivalmisteiden valvontasuunnitelma

Tupakkalain (549/2016) mukaista valvontaa ohjaa Valvira. Tupakkalain valvonnan toimintaympäristössä on tapahtunut useita merkittäviä muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana, ja muutokset jatkuvat edelleen.

Vuonna 2008 laitettiin alulle valtakunnallinen Savuton Suomi 2030 -hanke. Tämän jälkeen on tehty useita savuttomuuteen tähtääviä toimenpiteitä, joista edelliselle ohjelmakaudelle sijoittui vuonna 2016 toteutettu tupakkalain kokonaisuudistus. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut vuonna 2017 työryhmän, jonka tehtävänä on tehdä toimenpide-ehdotuksia edistämään tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumista vuoteen 2030 mennessä. Työryhmän toimenpide-ehdotukset on esitetty julkaisussa Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 21/2018.

Vuonna 2016 toteutettu tupakkalain kokonaisuudistus toi useita tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden sekä tupakointivälineiden myyntiin liittyviä muutoksia sekä tiukennuksia tupakointikieltoihin ja -rajoituksiin. Tupakkalain uudistus muutti myös valvontamaksuja, jotka peritään uuden lain hengen mukaisesti tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynnistä veroluonteisina. Samalla muun suunnitelmallisen valvonnan maksullisuudesta on luovuttu, ja vuosimaksuilla katetaan kaikki tupakkalain mukainen valvonta.

Vuonna 2019 tupakkalakia uudistettiin tupakkadirektiivin (2014/40/EU) jäljitettävyyss- ja turvaominaisuusmerkintöjä koskevan sääntelyn toimeenpanemiseksi. Muutokset tulevat vaiheittain voimaan 20.5.2019 alkaen, ja vähittäismyyntipakkausten jäljitettävyyssmerkinnät tulevat meneillään olevalla ohjelmakaudella.

Päivitys 2022: Tätä suunnitelmaa päivitettäessä eduskuntakäsittelyssä on kaksi tupakkalain mukaiseen valvontaan vaikuttavaa hallituksen esitystä: HE 139/2021 vp markkinavalvontalain muuttamisesta ja HE 141/2021 tupakkalain muuttamisesta. Tupakkalain muutoksella säädettäisiin yhdenmukaisista tuotepakkauksista ja tuotteista, ja kielletäisiin tupakkatuotteiden maustamiseen tarkoitetut, tunnusomaisen tuoksun tai maun omaavat tuotteet. Aiemmin tunnusomaisten tuoksujen ja makujen kieltäminen on koskenut tupakkatuotteita ja sähkösavukeneiteitä. Myös esilläpitokieltä ollaan laajentamassa koskemaan sellaisia tupakointivälineitä, jotka on tarkoitettu tupakkatuotteen kuumentamiseen. Tupakkalain muutoksella laajennettaisiin myös tupakointikieltoja, ja jatkossa tupakointikielto tulisi koskemaan myös leikkikenttiä ja yleisiä uimarantoja. Markkinavalvontalain muutoksen myötä jatkossa tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden ja niiden vähittäismyyntipakkausten valvontaan sovellettaisiin pääsääntöisesti markkinavalvontalainsäädännön valvontakeinoja tupakkalain valvontakeinojen sijaan. Tupakkalain alaisten tuotteiden myynnin, markkinointikiellon ja tupakointikieltojen valvontaan sovelletaan jatkossakin tupakkalaissa säädettyjä valvontakeinoja.

Päivitys 2022: Lakivalmistelun aikataulun vuoksi Valvira tulee julkaisemaan tupakkalain valvontaohjelman päivityksen vasta keväällä 2022. Jotta kuntien olisi helpompaa huomioda tulevat tupakkalain muutokset omien valvontasuunnitelmiansa päivittämisessä, Valvira on laatinut ohjauskirjeen Dnro V/24986/2021 tupakkalainsäädännön valmistelussa olevista muutoksista ja niiden vaikutuksista valvontaan. Ohjauskirje on saatavilla Valviran ekstranetissä. Muutosten toteutumista tullaan seuraamaan, ja valvonnan kohdistamista uudelleenarvioidaan tarvittaessa vuoden 2022 kuluessa.

Tupakkalain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat:

- tupakointilalliset ravintolat
- tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat

Tupakkalain mukaiset säännöllisen valvonnan piiriin kuuluvat kohteet tallennetaan valvontatietojärjestelmään, ja muut tupakkalain mukaiset kohteet luodaan tarvittaessa, esimerkiksi valitustapauksissa tai kohdetyypin ollessa suunnitelmakauden painopisteenä. Tupakan vähittäismyynnin osalta ylläpidetään erillistä myyntiluparekisteriä, jonka kautta hallitaan sähköisiä

myyntilupahakemuksia ja myyntilupia. Tukut käyttävät myyntiluparekisteriä valvoessaan asiakkaidensa oikeutta ostaa tupakkatuotteita vähittäismyyntiin. Tarkastukset ja muut valvontatapahtumat tallennetaan valvontatietojärjestelmään.

Tässä osassa kuvataan myös lääkelain (395/1987) mukaisten nikotiinivalmisteiden valvonta.

4.1 Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta

Tupakkalain mukaisesti tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeissa käytettävien nikotiininesteiden myynti on luvanvaraista. Nikotiinivalmisteita eli nk. nikotiinikorvaustuotteita koskevat säädökset tulevat lääkelaista, ja myös nikotiinivalmisteiden myynti on luvanvaraista. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntilupahakemukset tulevat käsiteltäväksi pääsääntöisesti sähköisen luparekisterin kautta. Tukku myynti on ilmoituksenvaraista, ja myös ilmoitukset käsitellään sähköisen myyntiluparekisterin kautta. Nikotiinivalmisteiden myyntilupaa haetaan kaupungin verkkosivuilla olevalla, sähköisellä myyntilupahakemuksella. Hakemusten käsittelyistä on ohjeet yksikön toimintajärjestelmässä.

Päivitys 2022: Tupakkalain muutos laajentaisi tupakkatuotteiden myyjien omavalvontavelvoitteita. Voimassa oleva tupakkalaki edellyttää toimijaa ikärajavaltvontaan, mutta lakimuutos velvoittaisi toimijaa valvomaan myös myynnissä olevien tuotteiden lainmukaisuutta. Muutos tulisi voimaan vuoden siirtymäajan jälkeen, mutta muutos edellyttäisi tukku- ja vähittäismyyjien tiedottamista lakimuutoksesta vuoden 2022 kuluessa.

Tupakkalaki sallii sähkö tupakkatuotteiden myynnin Suomessa ilman lääkelupaa. Tämä ja muut sähkö tupakointiin liittyvät lakimuutokset johtivat sähkösavukeliikkeiden yleistymiseen. Sallittujen nikotiininesteiden ominaisuuksista säädetään yksityiskohtaisesti, mutta tulkinnanvaraisuutta aiheuttavat nikotiinittomat nesteet, nk. makunesteet. Tupakkalain mukaan makunesteet ovat kiellettyjä, mutta toiminnanharjoittajat saattavat tulkita tuotteet elintarvikelain mukaisiksi tuotteiksi. Valtakunnallisesti hallinto-oikeuksissa on ollut vireillä useita tapauksia, joissa valvontaviranomainen on kieltänyt makunesteiden myynnin sähkösavukemyymälässä.

Hämeenlinnan valvontaviranomaisen kieltopäätös tupakkalain vastaisten tuotteiden myynnistä oli ensimmäinen Suomessa, mikä meni hallinto-oikeuden käsittelyyn.

Korkein hallinto-oikeus antoi kesällä 2020 makunesteasiassa päätöksen, jolla kumottiin toisessa valvontayksikössä annettu kieltopäätös ja uhkasakko. KHO ei ottanut kantaa substanssiasiaan, eikä siitä saatu ennakkopäätöstä, vaan päätös perustui ministeriön menettelytapavirheeseen.

Teknisten määräysten direktiivi 2015/1535/EU velvoittaa ilmoittamaan komissiolle kansallisen sääntelyn lopullisen säädöstekstin, mutta ministeriö ei ollut toimittanut tekstiä komissiolle, jolloin myyntikieltoa koskevat säädökset eivät olleet voimassa. Ministeriö toimitti säädöstekstin komissiolle, ja säädökset ovat nyt voimassa. Myyntikieltoprosessit tulee aloittaa alusta. Hämeenlinnan valvonta-alueella on yksi sähkösavukeliike.

Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin valvonta ei kuulu ympäristöterveydenhuollon keskusvirastojen valvontaohjelmiin, mutta valvontaa tehdään lääkelain perusteella. Lääkelain mukaiset nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiluvat eivät siirry Fimeaan (lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus) keskitetyn järjestelmän kautta, vaan päätökset lähetetään Fimean kirjaamoon suoraan Valmusta. Myös toiminnan lopettamisesta tulee ilmoittaa Fimeaan.

Fimea ei ole laatinut valvonnasta erillistä suunnitelmaa. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiä valvotaan tupakkatuotteiden myynnin valvonnan yhteydessä. Lääkelain mukaan nikotiinivalmisteita voidaan myydä apteekkien lisäksi vain sellaisissa vähittäismyyntipaikoissa, joissa on myös tupakan myyntiä, joten kaikki nikotiinivalmisteiden myyjät ovat myös tupakkalain mukaisessa valvonnassa.

Aikaisemmin lääkelain mukaiset tarkastukset eivät siirtyneet keskitettyyn tietojärjestelmään, vaan valvontatiedot jäivät valvontayksikön käyttöön. Nykyisin lääkelain mukaan valvottavat kohteet saadaan luotua Vati-sovellukseen, ja tarkastukset ja muut valvontatapahtumat kirjataan samoin kuin muille kohteille.

4.2 Tupakointitilojen valvonta

Tupakointitilat kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Tupakointitilat ovat vuosien aikana vähentyneet, vanhoja poistuu, eikä uusia juuri rakenneta. Tupakointitilojen rakenteesta ja

valvonnasta säädetään Valtioneuvosto asetuksessa tupakointitiloista ja tupakointikiellon hakemisesta asuntoyhteisöön (601/2016).

Valvira on laatinut tarkastuslomakemallin (ABCD-lomake) tupakointikieltojen ja rajoitusten valvontaan, missä on ohjeistettu yksityiskohtaisesti myös tupakointitilan tarkastus.

Tarkastuslomake ohjeineen löytyy Valviran ekstranetistä. Tarkastukset tallennetaan Vati-sovellukseen.

4.3 Asuntoyhteisöjen tupakointikiellot

Tupakkalaki (549/2016) mahdollistaa kunnan valvontaviranomaisen määräämään tupakointikiellon taloyhtiössä parvekkeelle tai tiettyyn huoneistoon taloyhtiön hakemuksesta. Tupakkalaki kieltää tupakoinnin asuntoyhteisön yleisissä ja yhteisissä sisätiloissa, ja asuntoyhteisö voi halutessaan kieltää tupakoinnin hallitsemissaan yhteisissä ulkotiloissa, esim. sisäänkäyntien läheisyydessä, lasten leikkialueilla ja yhteisillä parvekkeilla, mutta asuntoyhteisön oikeus tupakoinnin kieltämiseen ei ulotu asukkaiden hallinnassa oleviin ulkoalueisiin ts. parvekkeisiin. Tällaista kieltoa voi tiettyjen edellytysten toteutuessa hakea kunnan valvontaviranomaiselta. Valtioneuvoston asetuksessa tupakointitiloista (601/2016; muutos 1113/2016) säädetään tarkemmin tupakointikieltoa koskevan hakemuksen sisällöstä sekä kiellon peruuttamista koskevan hakemuksen sisällöstä. Kieltopäätöksen noudattamista valvotaan ilmoitusten perusteella. Valvira on julkaissut ohjeen viranomaiselle tupakointikieltohakemuksen käsittelystä ja siihen liittyvästä valvonnasta.

Valvontayksikössä on käsitelty joitakin tupakointikieltohakemuksia, mutta hakemuksia on tullut ennakoitua vähemmän. Hakuprosessi on työläs ja byrokraattinen, ja aiheuttaa kustannuksia taloyhtiöille. STM:n asettaman työryhmän yhtenä ehdotuksena on, että asunto-osakeyhtiölakia muutetaan siten, että tupakointikiellosta parvekkeilla tai asukkaiden hallinnassa olevissa sisätiloissa voidaan päättää enemmistöpäätöksellä. Näin tupakointikielto voitaisiin määrätä ilman viranomaisen päätöstä, menettely kevenisi ja tupakointikiellot tulisivat todennäköisesti lisääntymään. Perustuslaki saattaa kuitenkin muodostua esteeksi lakimuutoksen toteutumiselle.

Päivitys 2022: Tupakkalain muutoksella kunnalle annettaisiin mahdollisuus antaa kieltojen lisäksi määräyksiä, joilla edellytettäisiin toiminnan saattamista tupakkalain mukaiseksi. Muutoksen myötä

kunnalla olisi mahdollisuus antaa määräys esimerkiksi henkilölle, joka rikkoo asuntoyhteisölle annettua tupakkalain 79 §:n mukaista kieltoa.

4.4 Muu valvonta

Tupakkalain perusteella valvotaan myös kohdetyyppejä, joissa tupakointi on tupakkalain mukaan kielletty, mutta näihin kohteisiin ei lähtökohtaisesti kohdisteta suunnitelmallista valvontaa. Tällaisia kohdetyyppejä ovat mm. täysin savuttomat ravintolat, päiväkotien ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat. Tällaisiin kohteisiin tehdään tarkastus, mikäli muun valvonnan yhteydessä havaitaan puutteita tupakkalain noudattamisessa. Myös yleisötapauksissa on syytä valvoa tupakkalain noudattamista. Suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jääviin kohteisiin voidaan edelleen kohdistaa myös suunnitelmallista valvontaa, jos valvontakohdetyyppi on suunnitelman painopisteenä. Tupakkalain mukaisia tarkastuksia tehdään myös ilmoitusten perusteella.

Päivitys 2022: Tupakkalain muutoksen on tarkoitus laajentaa tupakointikieltojen koskemaan yleisiä uimarantoja. Voimassa oleva tupakkalaki velvoittaa ulkotilan haltijaa asettamaan näkyville tupakkalain 74 §:n mukainen tupakointikielto. Mikäli lakimuutos tulee voimaan ehdotetun mukaisesti, ei uimarannoille ole mahdollista järjestää tupakointipaikkaa. Valviran ohjauskirjeessä nostetaan esille mahdollisuus sisällyttää yleiset uimarannat tupakkalain mukaiseen suunnitelmalliseen valvontaan ainakin parina ensimmäisenä kesänä. Valvontaa voidaan suorittaa terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä. Ennen uimakauden alkua yleisten uimarantojen toimijoihin ollaan yhteydessä ja kerrotaan lakiuudistuksen velvoitteista yleisillä uimarannoilla. Neuvontaa jatketaan yleisten uimarantojen tarkastusten yhteydessä. Uusi valvottava kokonaisuus tulee lisäämään neuvonta- ja valvontatarvetta, joka on hyvä huomioida valvonnan resurssissa.

4.5 Tarkastusten määrittely ja sisältö

Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteena olevat tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Tarvittaessa annetaan ohjeita,

toimenpidekehotuksia ja kieltoja, jotta lain edellytykset toteutuvat. Kunta voi myös peruuttaa myöntämänsä myyntiluvan. Tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskeviin tarkastuksiin liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia. Tupakkalain mukaiseen valvontaan ei kuulu suunnitelmallista näytteenottoa, mutta näytteitä otetaan tarvittaessa.

Valvira on laatinut tupakkalain mukaisiin tarkastuksiin ohjeita ja tarkastuslomakkeita.

Valtakunnalliset tarkastuslomakepohjat on julkaistu syksyllä 2017, ja ne on viety Vati-sovellukseen.

Lomakkeet täyttöohjeineen löytyvät Valviran ekstranetistä.

4.6 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Tupakkalain mukaisten kohteiden tarkastusmäärissä noudatetaan pääsääntöisesti valtakunnallisessa valvontaohjelmassa annettuja tarkastustiheyksiä. Tarkastustiheydet, tarkastuksiin keskimäärin käytettävät ajat ja riskinarvioinnin mukaiset sekä suunnitellut tarkastusmäärät on esitetty liitteessä 5. Tupakkalain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset tehdään tyypillisesti muun valvonnan yhteydessä, jolloin vuosittaiset tarkastusmäärät mukautuvat muun valvonnan mukaisesti saattaen poiketa riskinarvioinnin mukaisista tarkastustiheyksistä. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntipaikka tulisi tarkastaa joka toinen vuosi, mutta esimerkiksi sellaisissa vähittäismyymälöissä, joihin elintarvikelain mukainen tarkastus tehdään kerran kolmessa vuodessa, tehdään tupakan myynnin tarkastus säännönmukaisesti harvemmin kuin tupakan myynnin suositeltu tarkastusmäärä. Lisäksi sellaiset tupakkatuotteiden vähittäismyyntikohteet, jotka on suunnattu yli 18-vuotiaille (esim. yökerhot ja pubit), ja joissa ei ole tarpeellista suorittaa muuta valvontaa, tarkastetaan riskiperusteisesti kolmen vuoden välein.

Tupakointitiloista suuri osa sijaitsee pubeissa, joiden elintarvikelain mukaista valvontaa on riskiperusteisesti vähennetty. Pubeissa on tyypillisesti myös tupakan vähittäismyyntilupa. Näihin kohteisiin tupakkalain mukainen tarkastus tehdään omana, erillisenä tarkastuksenaan. Muut tupakointitilat valvotaan elintarvikelain mukaisen valvonnan yhteydessä.

Mikäli tupakkalain mukaisen valvonnan yhteydessä havaittaisiin toistuvia puutteita tai muulla tavoin piittaamattomuutta tupakkalain säännöksiä kohtaan taikka omavalvonnan puutteita tai suurta altistuvien määrää, voitaisiin valvontaa suunnata painotetusti näihin kohteisiin. Kunnan riskinarviointiin perustuva tarkastustiheys kirjataan Vati-sovellukseen.

4.7 Painopisteet ja projektit

Valvira on määritellyt valtakunnallisessa valvontaohjelmassa tupakkalain valvonnan painopisteet. Painopisteissä on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teema viranomaisten välisen yhteistyön kehittämisestä ja yhdenmukaisesta valvonnasta, ja painopisteissä valvontaa keskitetään niihin osa-alueisiin, joissa kunnilla ja Valviralla on päällekkäistä valvontatoimivaltaa.

Painopistealueet huomioidaan tupakkalain mukaisilla suunnitelmallisilla tarkastuksilla sekä muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä. Suunnitelmakauden valtakunnalliset painopisteet on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5. Tupakkavalvonnan valtakunnalliset painopisteet suunnitelmakaudelle

Toimintavuosi	2020-2021	2022-2024
Painopiste	Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö	Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta

Lisäksi koko ohjelmakauden painopisteeksi on asetettu omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa.

Valvira ohjaa ja valvoo valtakunnallisia valvontaprojekteja yhdessä aluehallintovirastojen kanssa. Vuodelle 2022 ei ole tiedossa valtakunnallisia projekteja, mutta koulutustilaisuuksissa saatujen tietojen mukaan Valvira katsoisi valtakunnallisen projektin hyödylliseksi. Mikäli projektisuunnitelmat täsmentyvät, Valvira tulee tiedottamaan siitä erikseen, ja valvontayksikkö osallistuu projektiin mahdollisuuksien mukaan.

Valvontayksikkö ei ole suunnitellut omia projekteja eikä asettanut omia painopisteitä, vaan valvontaa toteutetaan valtakunnallisten linjausten mukaisesti.

Aluehallintovirasto on eri yhteyksissä suositellut tupakkalakia valvovan viranomaisen yhteistyötä ehkäisevän päihdetyön rakenteiden kanssa. Kunnan tupakkalakia valvovan viranomaisen toimintaa on myös valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ohjattu yhteistyön suuntaan. Myös laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) edellyttää yhteistyötä. Valvontayksikkö osallistuu ehkäisevän päihdetyön PAKKA-työryhmän kokouksiin. Kokouksiin osallistuu pääsääntöisesti tupakkalain mukaiseen valvontaan erikoistunut tarkastaja, mutta kokouksiin voi harkinnan mukaan osallistua myös muita tarkastajia.

5 Eläinlääkintähuollon suunnitelma

Päivitys 2022: Eläinlääkintähuollon toimialakohtainen suunnitelma laaditaan

eläinlääkintähuoltolain velvoittamana. Kunnan pitää alueellaan järjestää valtion vastuulla olevien tehtävien hoitaminen eli eläintautien vastustaminen ja eläinsuojelu. Lisäksi huolehditaan peruseläinlääkäripalveluista arkipäivisin ja kiireellisestä eläinlääkäriavusta kaikkina vuorokaudenaikoina. Eläinlääkintähuoltolain tavoitteena on lisätä ennaltaehkäisevää toimintaa ja peruseläinlääkäripalvelujen osana on järjestettävä tuotantoeläinten terveydenhoitopalveluja kysyntää vastaavasti. Eläinlääkintähuollon suunnitelmassa on otettu huomioon alueen yksityinen palvelutarjonta. Kunnan suunnitelman laatimista vuodelle 2022 hankaloitti eläinlääkintähuollossa vuoden 2021 aikana tapahtuneet muutokset. Vuoden 2021 aikana valvontatyöhön käytettävät resurssit paranivat huomattavasti. Kaikkia eläinlääkärivirkoja ei kuitenkaan saatu täytettyä vuoden 2021 aikana. Tämä heijastui eläinlääkintähuollon resursseihin, työnjakoon ja valvonnan suunnitelmallisuuteen muutosvaiheen vaatiessa huomiota eläinlääkintähuollon kehittämiseen.

5.1 Valvonnan toimeenpano

5.1.1 Valvonnan suunnitelma ja painopisteet (päivitys 2022)

Maidontuotantotilojen hygieniatarkastusten toteutumista tullaan tehostamaan vuonna 2022 yleisen yhteiskunnallisen tilanteen niin salliessa. Valvontaa tekevät kaikki eläinlääkärit erillisen suunnitelman mukaisesti.

Valvontaeläinlääkärille kuuluvaa ammattimaisen eläintenpidon valvontaa tehostetaan, ja sen valvontaan laaditaan uusi suunnitelma vuoden 2022 alussa henkilöstöresurssien vakiintuessa.

Tuontiin ja vientiin liittyvät valvontatehtävät on jaettu komelle kunnaneläinlääkärille, jolloin loma- ja poissaoloajat eivät vaikuta valvonnan järjestämiseen.

Eläinsuojelutehtäviä hoitaa valvontatiimi, jonka muodostavat kaksi kunnaneläinlääkärinä sekä valvontaeläinlääkäri ja hänen sijaisensa valvontaeläinlääkärin työskennellessä 50 %:lla työajalla.

5.1.2 Terveysvalvontaohjelmat

Eläintautilain (76/2021) myötä taulukkoon 6 on eritelty pakollisiin ja vapaaehtoiisiin terveystarkastusohjelmiin kuuluvat tilat. Aluehallintovirastosta on saatu tieto Maedi-Visna- ja Scrapie-valvontaohjelmiin liittyneistä tiloista. Terveystarkastusohjelmiin liittyvät tarkastukset kirjataan Tarkastaja-ohjelmaan.

Taulukko 6. Taulukossa on eritelty pakollisiin ja vapaaehtoiisiin terveystarkastusohjelmiin kuuluvat tilat.

Terveystarkastusohjelma	Tilojen lukumäärä pakolliset ohjelmat	Tilojen lukumäärä vapaaehtoiset ohjelmat	Käyntitiheydet / statukset
Maedi-visna	-	1	1 krt / 3 v
Salmonella	2	-	1 krt / v
Salmonella	1	-	1 krt / 3 v

5.1.3 Eläintautivalmius

Aluehallintoviraston valmiussuunnitelma sisältää varautumisen helposti leviävien, vaarallisten ja vakavien eläintautien varalta voimassa olevan eläintautilain mukaisesti.

Tarttuvaa eläintautia epäiltäessä kunnaneläinlääkäri ottaa yhteyttä aluehallintoviraston päivystävään eläinlääkäriin, jolta saadaan ohjeita jatkotoimenpiteisiin. Puhelinnumero on

ympäristöterveydenhuollon varautumissuunnitelmassa. Lisäksi otetaan yhteyttä muihin Hämeenlinnan kunnaneläinlääkäreihin.

Mikäli tilakäynnin yhteydessä on todettu eläintauti, ei tilalta saa poistua ennen kuin aluehallintoviraston eläinlääkäriin on saatu yhteys ja tarvittavat toimenpiteet on tehty suunnitelman mukaisesti.

Aluehallintoviraston nimeämiä valmiuseläinlääkäreitä Hämeenlinnan ja Hattulan alueella on yksi kunnaneläinlääkäri. Eläintautiepäilyssä tai jo todetussa tapauksessa valmiuseläinlääkäri toimii eläintautisäädösten sekä aluehallintoviraston laatiman valmiussuunnitelman ja ohjeistuksen mukaisesti. Muut kunnaneläinlääkärit (3) hoitavat välttämättömiä tehtäviä.

Päivitys 2022: Työnjako erityistilanteessa on järjestetty niin, että valmiuseläinlääkäri koordinoi käytännön tehtäviä kuten mm. näytteenottoa ja jakamalla tehtäviä tarvittaessa muille kunnaneläinlääkäreille. Valmiuseläinlääkäri pitää koko ajan tiivistä yhteyttä aluehallintoviraston läänineläinlääkäreihin ja tuo heiltä saamansa ohjeet kenttätöihin.

5.1.4 Erityistilannevalmius

Mikäli erityistilanteen vuoksi joudutaan työtehtäviä priorisoimaan, ovat ensisijaisia tehtäviä

- kiireellisen eläinlääkäriavun antaminen
- kriittiset eläinsuojelutapaukset

Jos erityistilanne sitoo kunnaneläinlääkäreiden resursseja, on mahdollista ohjata potilaita yksityisille palveluntarjoajille, joita alueella löytyy sekä tuotanto- että pieneläimille. Samoin toimitaan sellaisessa erityistilanteessa, jolloin resurssivaje johtuu eläinlääkärien omasta joukkosairastumisesta.

Jos erityistilanne jatkuu hyvin pitkään, on resursseja varattava vähitellen myös eläinten terveyden- ja sairaanhoitoon, jotta tilanne ei pääse kriisiytymään lisää eläinten terveydentilan huonontuessa.

Mikäli lääkkeiden saatavuudessa ilmenee ongelmia, voidaan eläimiä joutua tämän vuoksi lopettamaan. Eläinten lopetusvalmius kuuluu eläinlääkäriin perustoimintaan. Lähimmät pieneläintuhkaamot ovat Janakkalassa ja Lempäälässä. Tiloilla lopetetut naudat, siat, kanat,

lampaat ja vuohet noudetaan Honkajoki Oy:n renderöintilaitokseen sivutuoteasetuksen mukaisesti. Hevosenraadot ja lopetetut pieneläimet voidaan haudata ympäristönsuojeluohjeiden mukaisesti kaatopaikalle. Ohjeita hautaamiseen annetaan Ruokaviraston verkkosivuilla.

Lääkitysten varoaikoja on noudatettava kaikissa tilanteissa. Jos erityistilanteen vuoksi joudutaan lopettamaan lääkitystä saaneita tuotantoeläimiä ennen varoajan umpeen menemistä, ei lopetettuja eläimiä voida käyttää elintarviketuotannossa.

5.1.5 Zoonoosien valvonta

Kunnaneläinlääkäri ilmoittaa havaitsemastaan zoonoosin esiintymisestä tartuntatautien torjunnasta vastaavalle Hämeenlinnan terveystalouden ja/tai Hattulan kunnan vastuulääkärille taikka heidän sijaisilleen. Yhteystiedot on koottu elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmän kokoonpanotaulukkoon.

Ilmi tulleista zoonooseista ilmoitetaan aluehallintoviraston eläinlääkärille, muille Hämeenlinnan kunnaneläinlääkäreille sekä tarpeen mukaan myös yksityiselle eläinlääkärille (kohteen hoitava eläinlääkäri).

5.1.6 Tuonti ja vienti

5.1.6.1 Tuonti ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Tilanteessa, jossa aluehallintovirasto ilmoittaa, että Hämeenlinnaan tai Hattulaan on saapunut eläin- tai tuote-eriä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä, toimii aluejaon mukaisesti ao. kunnaneläinlääkäri aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti ja tekee tarkastukset. Tehdyt toimet dokumentoidaan Tarkastaja-ohjelmaan.

Jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti, aluejaon mukaisesti ao. kunnaneläinlääkäri toimii aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti ja tekee tarkastukset. Tehdyt toimet dokumentoidaan Tarkastaja-ohjelmaan.

Ruokaviraston tekemät rekisteröinnit ja tuontiluvat kirjataan.

5.1.6.2 Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto vastaa tuontierien seurannasta Traces NT-järjestelmästä. Epäilyttävissä tapauksissa erä tarkastetaan. Epäily voi tulla myös kunnaneläinlääkäriltä.

5.1.6.3 Sisämarkkinavienti

Virka- tai kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen vientiä Ruokaviraston ohjeen mukaisesti. Myös sen, että rekisteröinti on tehty ja voimassa kyseiselle erälle, jos se vaaditaan. Eläinlääkäri laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin tai elintarvike-erän tiedot sisältävän terveystodistuksen ja tallentaa sen ja reittisuunnitelman Traces NT-järjestelmään.

5.1.6.4 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Päivitys 2022: Vientikohdemaan vaatimat ehdot varmistetaan ja laaditaan vaadittava terveystodistus mahdollisine näytteenottotodistuksineen. Eläimen viejän on selvitettävä vientiehdot maakohtaisesti. Viejä on vastuussa siitä, että vientiehdot täyttyvät. Kunnaneläinlääkäri allekirjoittaa ja leimaa vientipaperit.

5.2 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Päivitys 2022: Eläinten hyvinvoinnin valvonnasta Hämeenlinnassa ja Hattulassa vastaa valvontaeläinlääkärit ja kaksi kunnaneläinlääkärää. Valvontaeläinlääkärien tehtäviä hoitaa toistaiseksi kaksi eläinlääkärää jaetulla työajalla. Eläinsuojelutarkastukset tehdään aina parityönä. Eläinsuojelutehtäviä eläinlääkärit tekevät yhteistyössä poliisin ja läänineläinlääkäreiden kanssa. Poliisissa yhteistyötaho on tehtävään nimetty, eläinsuojeluvalvontaan perehtynyt poliisi.

Päivitys 2022: Eläinsuojeluilmoituksia varten on kaupungin verkkosivuilla lomake, joka ohjautuu valvontaa tekevien eläinlääkäreiden yhteiseen sähköpostiosoitteeseen.

Eläinsuojelulain perustella tehdyt tarkastukset ja toimenpiteet kirjataan Tarkastaja-ohjelmaan.

5.2.1 Kiireelliset toimet

Eläinsuojelulain 44 §:n mukaisesti kiiretoimenpiteisiin ryhdytään tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Kiiretoimenpiteitä voidaan tehdä yhdessä poliisin kanssa. Tarvittaessa

kiiretoimenpiteiden tarpeellisuudesta ja menettelytavoista keskustellaan valvontaeläinlääkärin tai läänineläinlääkärin kanssa.

5.2.2 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Eläinsuojelulain 39 §:n mukaisia tarkastuksia tehdään epäilyilmoitusten perusteella. Ilmoituksen voi tehdä kunnaneläinlääkärille tai suoraan valvontaeläinlääkärille. Tarkastuksista vastaa pääsääntöisesti valvontaeläinlääkäri ja yksi kunnaneläinlääkäri. Tarkastukseen ryhdytään, jos ilmoituksen perusteella syntyy epäily eläinsuojelulain tai sen perusteella annettujen säädösten rikkomisesta. Tarkastuksella tarkastetaan eläimet sekä niiden pito-olosuhteet niiltä osin kun epäilyn perusteella oletetaan sen olevan tarpeellista.

5.2.3 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä koskeva tarkastus

Kunnan vastuulla olevaa luvan- ja ilmoituksenvaraista toimintaa eläinsuojelulain mukaan ovat:

- eläinkaupat
- pieneläinlaitokset
- suuret kennelit sekä ravi- ja ratsastustallit
- riistaeläintarhat
- lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat
- eläinkilpailut ja muut vastaavat tilaisuudet

Ilmoituksenvarainen toiminta tarkastetaan, silloin kun ilmoitus tulee. Sen lisäksi tarkastuksia tehdään epäilyn perusteella.

Hämeenlinnan ja Hattulan alueella yllämainittuja eläintenpitopaikkojen määrät eläintenpitorekisterin mukaan vuonna 2021 on esitetty taulukossa 7.

Taulukko 7. Eläintenpitopaikat vuonna 2021.

Toimintamuoto	Eläin	Lukumäärä
Ammattimainen tai muutoin laajamittainen seura- ja harrastuseläinten pito (ESL 24 §)	Hevonen / poni	32
	Kyyhkynen	1
Eläinhoitolat	Pieneläin	3
Eläinkauppa		1
Kasvatus	Koira, kani, marsu	4
Riistanhoidollinen tarhaus	Fasaani	3
Lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat	Fasaani, heinäSORSA	3

5.2.4 Eläinkuljetukset

Jos on aihetta epäillä, että eläintä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisella tavalla, on kunnaneläinlääkärillä oikeus tarkastaa eläinkuljetus.

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä virkaeläinlääkärit tekemään selvityksiä ja tutkimuksia eläinkuljetuksissa.

5.2.5 Teurastamot

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä eläinlääkärit tekemään selvityksiä ja tutkimuksia teurastamoissa. Hattulassa sijaitsee Ruokaviraston valvonnassa oleva teurastamo, mutta sillä ei ole ollut toimintaa parina viime vuotena.

5.3 Eläinten lääkitsemisen seuranta

Kunnaneläinlääkärit ovat lääkitsemislain mukaisia valvontaviranomaisia eläinten pitopaikoissa. Kunnaneläinlääkärit valvovat ja tekevät havaintoja lääkkeiden käytöstä eläimillä. Tarvittaessa voidaan olla yhteydessä läänineläinlääkäriin.

5.4 Eläimistä saatavat sivutuotteet

Sivutuotevalvonta tapahtuu aluehallintoviraston ohjauksessa valtakunnallisesti laaditun tarkastussuunnitelman mukaan.

5.5 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen

5.5.1 Peruseläinlääkäripalvelut

Peruseläinlääkäripalvelut on järjestetty Hämeenlinnassa ja Hattulassa kahdella eläinlääkärivastaanotolla. Tuuloksen vastaanotolla tarjotaan eläinlääkinnän palvelut Tuuloksen, Hauhon ja Lammin pitäjiin. Kanta-Hämeenlinnan vastaanotolla tarjotaan vastaavat palvelut Kanta-Hämeenlinnan lisäksi Kalvolan ja Rengon pitäjiin sekä Hattulan kuntaan. Molemmat vastaanotot ovat kahden eläinlääkäriin yhteisvastaanottoja.

Päivitys 2022: Tuuloksen vastaanotolla ajavaraus on arkisin klo 8:00-9:30 ja Suomen kasarmin vastaanotolla 8:00-9:00. Tuuloksessa kunnaneläinlääkärit tavoittaa tällöin omista numeroistaan. Kanta-Hämeenlinnassa ajanvaraus tapahtuu soittamalla kumpan tahansa praktikon numeroon, puhelut on siirretty aina ajanvarauksia vastaanottavan praktikon numeroon. Ajanvarausaikana annetaan myös puhelinneuvontaa eläinten omistajille ja kuntalaiset voivat ilmoittaa tarttuvien eläintautien epäilyjä ja eläinten hyvinvointiongelmia.

Jos eläinlääkäri ei voi vastata puhelimeen esimerkiksi hoitotoimenpiteen vuoksi, asiakasta kehotetaan jättämään viesti ja yhteystietonsa puhelinvastaajaan, mikäli asia vaatii kiireellistä reagoitua. Päivystysaikana asiakkaita kehotetaan soittamaan maksulliseen päivystysnumeroon, joka ohjaa puhelun päivystävälle kunnaneläinlääkärille.

5.5.2 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Hämeenlinnassa ja Hattulassa tuotantoeläinten terveydenhuoltopalveluita tarjoavat sekä kunnaneläinlääkärit että yksityiset eläinlääkärit.

5.5.3 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kiireellistä eläinlääkäriapua tarjotaan kaikille kotieläimille (sekä hyöty- että lemmikkieläimet).

Arkisin virka-aikana kiireellinen eläinlääkäriapu on saatavissa molemmilta eläinlääkärivastaanotoilta, Kanta-Hämeenlinnasta ja Tuuloksesta.

Virka-ajan ulkopuolella kiireellinen eläinlääkäriapu on järjestetty laajemman päivystysalueen yhteisessä maksullisessa päivystysnumerossa 0600 91885 seuraavasti:

- arkisin klo 16.00 - 8.00
- viikonloppuisin perjantaista alkaen klo 16.00 ja jatkuen maanantaihin klo 8.00
- arkipyhinä sekä joulu- ja juhannusaattona alkaen em. päivää edeltävänä päivänä klo 16.00 ja loppuen pyhää seuraavana arkipäivänä klo 8.00

Päivystysjärjestelyn piiriin kuuluvat Hämeenlinnan ja Hattulan lisäksi Hyvinkää, Riihimäki, Loppi, Hausjärvi ja Janakkala. Alueen päivystystä hoitaa yhteensä seitsemän eläinlääkäriä, jotka ovat päivystysvuorossa yksi kerrallaan.

Virka-ajan ulkopuolinen eläinlääkäripäivystys on tarkoitettu vain kiireellistä eläinlääkäriapua tarvitseville potilaille, joiden hoito ei voi odottaa seuraavaan arkipäivään. Silloin annetaan vain ensiapuluonteista hoitoa. Pien- ja suureläinpäivystystä ei ole eriytetty, koska resurssit huomioon ottaen pyritään hyödyntämään yksityisen sektorin palvelutarjontaa nimenomaan pieneläinten osalta.

5.5.4 Saatavuus ja laatuvoitteet

Asiakkaalla on ei-kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus valita, kummalle kahdesta eläinlääkärivastaanotosta hän haluaa ajan varata soittamalla suoraan asianomaiselle vastaanotolle. Molemmissa ajan voi varata haluamalleen kahdesta eläinlääkäristä. Ei-kiireellisessä

tapauksessa sairaskäynti- tai vastaanottoaika järjestetään asiakkaalle enintään viikon sisällä tilauksesta.

Kiireettömät terveydenhuolto- ja massatyökäynnit sekä terveille eläimille suoritettavat sterilisaatio- ja kastraatioleikkaukset pyritään järjestämään lomakauden ulkopuolella enintään kahden viikon ja lomakaudella enintään kolmen viikon sisällä asiakkaan yhteydenotosta.

Arkipäivisin Kanta-Hämeenlinnan ja Tuuloksen eläinlääkärivastaanotoilla kunnaneläinlääkärit vastaavat oman alueensa akuuttien sairastapausten hoidosta. Eriytettyä työnjakoa kiireavun ja ajanvarauspotilaiden välillä ei ole.

5.5.5 Toimitilat ja välineistö

Päivitys 2022: Kanta-Hämeenlinnan vastaanotto sijaitsee Hämeenlinnan keskustan läheisyydessä osoitteessa Suomen kasarmi 20. Yhteisvastaanotolla työskentelee vuoropäivinä kaksi praktikkoeläinlääkärinä sekä kaksi valvontaeläinlääkärinä vaihtelevina viikonpäivinä. Vastaanotolla on neljä toimistohuonetta, kaksi toimenpidehuonetta, leikkaussali sekä välinehuolto ja pienimuotoinen laboratorio. Sijaisella ja päivystäjällä on mahdollisuus yöpyä vastaanotolla. Vastaanotolla on hyvät sosiaalitilat, mutta tila on kokonaisuudessaan avonaista tilaa, missä on hankala hoitaa luottamuksellisia asioita.

Tuuloksen eläinlääkärivastaanotto sijaitsee Tuuloksen keskustassa Pannujärventiellä. Yhteisvastaanotolla työskentelee kaksi eläinlääkärinä. Vastaanotolla on kaksi toimenpidehuonetta, leikkaussali ja laboratorio. Sijaiselle on järjestetty mahdollisuus yöpyä vastaanotolla.

Vastaanottojen varustelutaso (päivitys 2022)

Tuuloksen vastaanotto:

- vastaanoton kalusteet
 - kuumailmasterilaattori
 - mikroskooppi, 2 kpl
 - lämpökaappi
 - sentrifugi
-

- vanha suureläinkäyttöön soveltuva ultraäänilaite
- hammaskivenpoistolaite
- eläinvaaka, 2 kpl
- ultraäänipesuri
- välineiden pesukone
- pyykinpesukone
- jääkaappi, 5 kpl

Kanta-Hämeenlinnan vastaanotto:

- vastaanoton kalusteet
 - eläinvaaka 1 kpl
 - toimenpidepöytä, korkeussäädettävä 3 kpl
 - tutkimuskourut iso ja pieni
 - sirulukija 1 kpl
 - stetoskooppi 1 kpl
 - tippateline 2 kpl
 - tutkimusvalo 2 kpl (huonot, ei käytössä)
 - vanha ultraäänilaite pieneläimille 1 kpl
 - otoskooppi 1 kpl
 - refraktometri 1 kpl
 - karvanleikkuri 1 kpl
 - lämpömatto 1 kpl (johto huonossa kunnossa)
 - hammaskivenpoistolaite 1 kpl
 - happigeneraattori 1 kpl
 - rektaaliultra, Honda 1 kpl
 - sentrifugi 1 kpl
 - lämpökaappi 1 kpl
 - mikroskooppi 1 kpl
 - instrumenttipesuri 1 kpl
-

- autoklaavi 1 kpl
- pesutorni 1 kpl
- instrupöytä 1 kpl (rikki)
- leikkausinstrumentteja pieni- sekä iso sarja, sekä yksittäisiä instrumentteja
- sänky, peitto, tyyny 1 kpl
- astiasto, mikro, astianpesukone, kahvin- ja vedenkeitin

5.5.6 Perustason ylittävät palvelut

Erikoiseläinlääkäripalveluja ei ole kunnan toimesta järjestetty Hämeenlinnassa tai Hattulassa.

Remissiomahdollisuudet alueella arvioidaan hyviksi. Yksityisiä palveluntarjoajia on lähialueella useita. Myös pääkaupunkiseutu on lähellä.

5.6 Seuranta, arviointi ja raportointi

Eläinlääkäripalvelujen käytöstä vuositasolla pidetään tilastoa seuraavasti:

- sairaskäynnit virka-aikana ja päivystysaikana
- pieneläinvastaanottokäynnit virka-aikana ja päivystysaikana
- terveydenhuoltokäynnit virka-aikana
- eläinsuojelukäynnit
- eläintautikäynnit
- muut viranomaistehtävät

Lisäksi kunnaneläinlääkärit tilastoivat kaikki käynnit kunnittain erikseen. Eläinlääkäripalvelujen saatavuutta seurataan säännöllisesti.

Viranomaistoimenpiteiden ja mahdollisten korjaavien toimenpiteiden loppuun saattamisesta huolehtii se kunnaneläinlääkäri, joka toimenpiteet on tehnyt. Kaikki toimenpiteet ja niiden jälkivalvonta kirjataan Tarkastaja-ohjelmaan. Keskeneräiset ja valmiit toimenpiteet on työpisteissä arkistoitu erikseen excel-taulukkoon, joka löytyy kaupungin verkkoasemalta.

Kunnaneläinlääkärien vastuulla on lähettää seuraavat asiakirjat aluehallintovirastolle:

- kuukausi-ilmoitukset
- lääkeluovutusraportit
- maitohygieniatarkastuspöytäkirjat, joissa indikaattoreissa todettu puutteita
- siipikarjan salmonellavalvontapöytäkirjat
- eläinsuojelutarkastuskertomukset ja -päätökset
- terveysvalvontaohjelmien liittymisasiakirjat ja tarkastuskertomukset
- välittömästi ilmoitettavat tautiepäilyt
- tuonti- ja vientitarkastusten pöytäkirjat
- vastustettavien eläintautien hallinnassa tehdyt toimenpiteet
- muut pyydetyt vuosiyhteenvedot

Palautteen antaminen eläinlääkäripalveluista tapahtuu joko verkkosivujen kautta tai soittamalla kaupungin asiakaspalvelupisteisiin tai suoraan viranhaltijoille. Verkkosivujen sähköisestä palautejärjestelmästä palautteisiin voidaan vastata ja ne myös arkistoituvat mahdollista myöhempää tarvetta, toiminnan tai viestinnän suunnittelua varten.

Eläinlääkintähuollon toimintaa kehitetään suunnitelmallisesti keräämällä eri yhteyksissä esille tulleita kehittämistarpeita ja seuraamalla tehtyjen korjaavien toimenpiteiden edistymistä. Kehittämisen pohjana ovat asiakaspalautteet, valitukset, aluehallintoviraston tarkastukset ja auditoinnit.

6 Liitteet

LIITE 1. Elintarvikelain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2022

LIITE 2. Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma vuodelle 2022

LIITE 3. Terveystuojelulain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2022

LIITE 4. Talous- ja uimavesinäytteet vuonna 2022

LIITE 5. Tupakka- ja lääkelain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2022

LIITE 1. Elintarvikelain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2022

Toimintatyyppi	Kohteiden lukumäärä Hattula	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2022, Hattula	Suunniteltu tarkastusmäärä 2022, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2022, Hämeenlinna	Suunniteltu tarkastusmäärä 2022, Hämeenlinna
Makeisten valmistus	0	0	0	1	2	1
Muu valmistus	0	0	0	6	8	5
Yhdistelmätuotteiden valmistus	0	0	0	2	0	0
Elintarvikekontaktimateriaalien jakelu tai markkinointi	0	0	0	4	3	3
Elintarvikekontaktimateriaalien maahantuonti	0	0	0	4	2	2
Elintarvikekontaktimateriaalien valmistus tai jatkojalostus	2	2	2	17	9	9
Elintarvikkeiden kuljetus	1	0	0	2	0	0
Elintarvikkeiden kuljetus jäädytettynä	0	0	0	8	3	3
Elintarvikkeiden kuljetus lämpimänä	2	2	2	3	2	2
Elintarvikkeiden tukkumyynti	1	1	1	6	4	4
Elintarvikkeiden vähittäismyynti	8	8	7	96	67	56
Grilli- tai pikaruokatoiminta	0	0	0	24	19	12
Kahvilatoiminta	2	2	2	64	47	38
Pubitoiminta	1	0	0	20	1	1
Ravintolatoiminta	12	10	8	110	96	72
Suurtalous, keskuskeittiötoiminta ja pitopalvelu	3	3	3	18	19	19
Suurtalous, laitoskeittiö (koulut, sairaalat ym.)	4	3	3	34	25	20
Suurtalous, tarjoilukeittiötoiminta	11	2	2	82	42	42
Elintarvikkeiden pakkaaminen	0	0	0	1	1	0
Muu elintarvikkeiden varastointi	0	0	0	9	7	6
Kalajalosteiden valmistus	0	0	0	1	7	7
Juuston valmistus	0	0	0	1	1	1
Maitonesteiden valmistus	0	0	0	2	4	4
Munapakkaamo	1	1	1	0	0	0
Elintarvikkeiden maahantuonti	0	0	0	1	1	1
Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	1	2	0	6	11	5
Leipomotuotteiden valmistus, ei helposti pilaantuvia	0	0	0	6	4	2
Leipomotuotteiden valmistus, helposti pilaantuvia	3	3	1	10	8	3
Muiden viljatuotteiden valmistus	0	0	0	1	0	0
Pakkaamotoiminta, vähäistä kauppakunnostusta	0	0	0	1	0	0
Vähäriskinen, Lihan käsittely	1	0	0	2	1	1
Hunajantuotanto	8	0	0	24	0	0
Maidontuotanto	4	3	3	51	30	30
Munantuotanto	5	1	1	20	0	0
Peltoviljely	109	24	0	469	119	0
Puutarhaviljely, Avomaa	2	0	0	18	5	0
Puutarhaviljely, Kasvihuone	2	1	0	1	1	0
Sienimöt	0	0	0	1	0	0
Yhteensä	183	68	36	1126	549	349

Suunnitelmallinen näytteenotto	näytemäärä / kerta	näytteenotto-tiheys / vuosi
Maitonesteiden valmistus, >2 milj.kg/vuosi		
Laitoksen vastaanottaman raakamaidon laatu <ul style="list-style-type: none"> aistinvarainen arviointi: haju ja maku pesäkemäärä +30 °C mikrobilääkejäämät 	1-2	1-4
Raaka-ainemaito (valmistukseen menevä siilomaito) pesäkemäärä +30 °C	4	3
Tuotenäytteet <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.+kvan.) enterobakteerit rasvapitoisuus (max 1 tutkimus / kerta) 	5	3
Näytteet tuotantoympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.) 	5	4
Juuston valmistus, vastaanotetun raakamaidon määrä ≤ 50 000 kg/vuosi		
Näytteet tuotantoympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.) 	3	1
Tuotenäytteet (juustot ja voi) <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.+kvan.) Koagulaasiposiitiviset stafylokokit (tuorejuusto) 	1-2	1
Kalajalosteiden valmistus, tuotanto >1 milj.kg/vuosi	Ei näytteenottotarvetta	
Valmistus (lihavalmisteet + jauheliha)		
Jauheliha <ul style="list-style-type: none"> <i>Salmonella spp.</i> aerobisten mikrobien kokonaislukumäärä <i>Staphylococcus aureus</i> <i>Escherichia coli</i> 	1-5	0-1*
Lihavalmisteet <ul style="list-style-type: none"> kokonaispesäkeluku enterobakteerit <i>Staphylococcus aureus</i> 	1-5	0-1*
Näytteet tuotantoympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.) 	5	0-1*

*Omavalvonnan toimivuus määrittelee näytteenottotiheyden. Viranomaisnäytteitä otetaan sellaisista kohteista, joissa mikrobikriteeriasetuksen mukaisia näytteitä ei ole otettu tai omavalvonnan toimivuudessa on muutoin puutteita.

LIITE 3. Terveysturvallisuuden mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2022

Toimintatyyppi	Kohteiden lukumäärä Hattula	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2022, Hattula	Suunniteltu tarkastusmäärä 2022, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2022, Hämeenlinna	Suunniteltu tarkastusmäärä 2022, Hämeenlinna
Kosmetologiset huoneistot ja laitokset	5	3	1	41	24	9
Muu ihon käsittely tai hoito	0	0	0	6	0	0
Solarium	1	0	0	7	1	1
Tatuointi ja lävistys	1	1	1	6	3	3
Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot, lasten sisäleikkipuistot	3	1	1	9	4	4
Yleinen liikuntatila	3	0	0	37	16	16
Yleiset altaat	0	0	0	12	12	5
Pienet yleiset uimarannat	4	4	4	12	12	12
Yleiset uimarannat (EU-uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	1	1	1	7	7	7
Aamiaismajoitus sekä majoitus maatilamatkailun yhteydessä	0	0	0	2	2	2
Asuntolat, yömajat, pakolaisten vastaanottokeskukset	1	0	0	0	0	0
Hostellit, kuten retkeilymajat, retkeilyhotellit, kesähotellit, huoneistohotellit, matkustajakoti / motelli, täysihoitola	0	0	0	3	1	1
Hotelli	0	0	0	9	4	4
Kasarmit	6	2	2	0	0	0
Lomakeskusten ja leirintäalueiden mökit	0	0	0	4	0	0
Muu loma-asuntojen ammattimainen tarjoaminen	0	0	0	3	0	0
Muu majoitustoiminta	1	0	0	2	1	1
Ammattioppilaitos	0	0	0	12	1	1
Korkeakoulu	1	1	1	1	1	1
Lukio	1	1	1	2	0	0
Muut koulut ja oppilaitokset	0	0	0	1	0	0
Peruskoulu	5	5	5	28	4	4
Leikkitoiminta ja muu päivätoiminta	0	0	0	14	0	0
Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti	5	0	0	35	12	12
Ammatilliset perhekodeit	0	0	0	1	0	0
Lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit	1	1	1	6	2	2
Ensi- ja turvakodit, perhekuntoutusyksiköt	0	0	0	1	0	0
Kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintakeskus	1	0	0	2	2	2
Kehitysvammalaitos, muu kehitysvammaisten yksikkö (tehostettu palveluasuminen)	1	1	1	12	8	8
Muut yksiköt (mielenterveys- ja päihdekuntoutajat: tehostettu palveluasuminen)	0	0	0	7	5	5
Vanhainkoti (laitoshuolto)	0	0	0	1	1	1
Vanhusten tehostetun palveluasumisen yksiköt (laitostyyppinen)	2	1	1	28	19	10
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)	1	1	1	8	5	5
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)	1	1	1	4	4	4
Vedenottamo, iso asetus	3	3	3	7	7	7
Vedenottamo, pieni asetus	1	1	1	8	6	5
Yhteensä	49	28	26	338	164	132

Kohderyhmä	Näytteet vuonna 2022
Talousvettä toimittava laitos (STM:n asetus 1352/2015)	55*
Talousvettä toimittava laitos (STM:n asetus 401/2001)	6
Talousveden jakelu osana julkista tai kaupallista toimintaa sekä elintarvikehuoneistoissa käytettävä vesi (STM:n asetus 401/2001)	15
Yleiset uimarannat (STM:n asetus 177/2008)	32
Pienet yleiset uimarannat (STM:n asetus 354/2008)	60
Yleiset altaat (STM:n asetus 315/2002)	76**

* Lisäksi raportoidaan myös Akaan alueen 13 vesinäytettä.

**Taulukossa on ilmoitettu näytteenottokerrat. Näytteenottokerta sisältää osassa kohteita useita näytteitä, koska osassa allastiloja on useampia altaita. Korona on sulkenut uima-altaita. Ilmoitetussa näytemäärässä on huomioitu vain altaat, jotka ovat käytössä 1.1.2022.

LIITE 5. Tupakka- ja lääkelain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2022

Tupakkalain mukainen toimintatyyppi		Tarkastustiheys/vuosi	Tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika (tuntia)	Kohteiden lukumäärä Hattula	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2022, Hattula	Suunniteltu tarkastusmäärä 2022, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2022, Hämeenlinna	Suunniteltu tarkastusmäärä 2022, Hämeenlinna
Tupakointikiellot ja -rajoitukset	Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0,3	2	0	0	0	4	4	4
Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynti ja muu luovutus	Vähittäismyynti	0,5	2	7	5	5	88	64	60
	Tukkumyynti	0,5	2	0	0	0	2	1	0

	Kohteiden lukumäärä Hattula	Suunniteltu tarkastusmäärä 2022, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Suunniteltu tarkastusmäärä 2022, Hämeenlinna
Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikka	3	2	47	35